

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV BOHEMISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

JOSEF VLASTIMIL KAMARÝT A JEHO DUCHOVNÍ PÍSNĚ

Vedoucí práce: Mgr. Jana Skálová, PhD.

Autor práce: Magdaléna Křepelová

Studijní obor: BOH-AJL

Ročník: 5

2015

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 31. července 2015

.....
Magdaléna Křepelová

Poděkování

Děkuji vedoucí své bakalářské práce, Mgr. Janě Skálové, PhD., za odbornou pomoc. Dále děkuji konzultantce mé bakalářské práce, PhDr. Věře Pospíšilové za cenné rady a čas, který mi věnovala. Nakonec bych chtěla poděkovat Bc. et Bc. Anně Hulcové za skvělé jídlo a výbornou kávu a Bc. Dominice Petrovičové za čas, neúnavnou psychickou podporu a Cábíka.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá životem a dílem jihočeského kněze Josefa Vlastimila Kamarýta. V první kapitole představí Kamarýtovu dobu a uvede několik dalších jihočeských autorů. Druhá kapitola je věnována životu J.V.Kamarýta a představení jeho díla. V poslední kapitole se autorka věnuje analýze dvou Kamarýtových svazků duchovních písní, které vyšly pod názvem Českých národních duchovních písně.

Klíčová slova: Bůh, jihočeský spisovatel, Tábor, duchovní písně, Josef Vlastimil Kamarýt, České národní duchovní písně.

Annotation

This bachelor thesis deals with the life and work of Southbohemian priest, Josef Vlastimil Kamarýt. The first chapter introduces Kamarýt's age and it also presents a few another Southbohemian writers. The second chapter is devoted to Kamarýt's life, then it describes his work. In the last chapter, the author focuses on an analysis of Kamaryt's spiritual songs, which were published in two volumes as Czech popular spiritual songs.

Key words: God, Southbohemian wrtiter, Tábor, spiritual songs, Josef Vlastimil Kamarýt, Czech popular spiritual songs.

Obsah

Obsah	6
Úvod.....	8
1. Osvícenský klasicismus a počátky národního obrození	9
1.1. Podněty pro novou národní kulturu.....	9
1.1.1. Vymezení pojmu <i>obrození</i>	9
1.2. Preromantismus.....	10
1.3. Obrozenecká literatura na jihu Čech	11
2. Život a dílo Josefa Vlastimila Kamarýta	13
3. České národní duchovní písně	16
3.1. Ranní, před jídlem, po jídle, večerní	17
3.2. Adventní.....	21
3.3. Vánoční; při jeslích; koledy	23
3.4. Postní.....	29
3.5. Velikonoční; Svatodušní; O nejsvětější trojici.....	34
3.6. O vel. svátosti oltářní; Vroucí láska k Ježíšovi	36
3.7. Včas všelikých potřeb obecných.....	42
3.8. Poutnické; k Panně Marii	45
3.9. K českým patronům	54
3.10. Obecné.....	59
Závěr	64
Seznam použité literatury a zdrojů	65

Nemožné neexistuje. Nemožné je jen silné slovo, které kolem sebe rozhazují malí lidé, kteří si myslí, že je snadnější žít ve světě, kde budou jen dostávat, místo toho, aby objevovali sílu, která je dokáže změnit. Nemožné není fakt. Je to postoj. Nemožné není tvrzení. Je to výzva. Nemožné je výzva. Nemožné neexistuje.

Úvod

Jihočeský rodák a kněz, který patřil mezi první sběratele lidové kultury na jihu Čech, Josef Vlastimil Kamarýt, bývá nejspíše kvůli svému poměrně krátkému životu v odborné literatuře často opomíjen. Tato bakalářská práce má za úkol představit a analyzovat Kamarýtovo nejvýraznější dílo, dvoudílné *České národní duchovní písně*.

Teoretická část této bakalářské práce bude věnována představení osoby Josefa Vlastimila Kamarýta a jejímu zařazení do historických souvislostí jeho doby. Kromě osoby Kamarýta představí práce i několik dalších důležitých jihočeských preromantických autorů.

Praktická část této bakalářské práce se zabývá konkrétní analýzou dvou Kamarýtových zpěvníků, které vyšly v letech 1831 a 1832 pod názvem *České národní duchovní písně*. V analýze bude zkoumána vnější podoba obou děl z hlediska jejich uspořádání a dále bude provedena vlastní interpretace vybraných duchovních písní autorkou bakalářské práce.

V závěru se autorka pokusí o shrnutí principů objevených v díle Josefa Vlastimila Kamarýta a o vystihnutí důležitosti Kamarýtova díla.

Jako primární zdroj pro tuto bakalářskou práci byly užívány oba díly Kamarýtových zpěvníků: *České národní duchovní písně*. Poznatky pro teoretickou část především z oblasti Kamarýtova života se zakládají na materiálech získaných z předmluvy Milana Kopeckého ve výboru z Kamarýtova díla, který byl vydán v roce 1983 pod názvem *Komu pěji* a *Lexikonu české literatury 2/II*. Teoretické poznatky o jihočeských autorech byly čerpány především z knihy Stanislava Cífký *Jihočeská vlastivěda* a poznatky o době preromantismu se opírají především o *Českou literaturu od počátků k dnešku* Jana Lehára.

1. Osvícenský klasicismus a počátky národního obrození

1.1. Podněty pro novou národní kulturu

Následky toho, že „česky mluvící společnost byla ve své skladbě nekompletní, chyběly jí vyšší vrstvy šlechtické i patricijské v městech“¹ se začaly projevat již od poloviny 18. století a vrcholí v jeho poslední třetině. Společnost, která byla do té doby založena na poddanském principu se počala měnit ve společnost, ve které měli jedinci nová osobní práva, prosazovala se i náboženská a názorová tolerance. Z hlediska literatury se měnil okruh lidí, o jejichž zájem literatura usiluje i okruh těch, kteří literaturu píšou. Přerod od barokní literatury k preromantické přenáší těžiště pisatelů od barokních kněží k laickým autorům. Postupně se začíná uplatňovat představa „literatury jakožto literatury „krásné“, umělecké, esteticky zaměřené.“²

Pro preromantické období bylo důležité vytvoření *Muzea Království českého* (1820), které se později stalo hlavním centrem českých národních a jazykově literárních snah. V umění se na rozdíl od předchozí barokní doby „jako prvořadá začala prosazovat funkce estetická, zaměření na člověka, jeho obecně lidskou podstatu.“³ V době přerodu barokního umění v umění preromantické koexistovala česká literatura společně s německou, což se projevovalo bilingvismem vzdělaných vrstev. „Teprve rozšíření českého středního školství po roce 1860 a počestění české univerzity (...) změnilo tento stav ve prospěch češtiny.“⁴ Stejně tak nebyla jazykově česká ani osvícenecká věda, používaly se latina a čeština. Zdůvodnění pro užívání českého jazyka napsali Josef Dobrovský a Josef Jungmann.

1.1.1. Vymezení pojmu *obrození*

Tento pojem užil jako první T.G.Masaryk ve své knize *Česká otázka* (1895), po něm ho vzápětí začínají používat literární historikové. Rozsah tohoto pojmu se ve dvacátém století měnil: „v politických dějinách se pojmem „*obrození*“ označovala celá etapa českých dějin od zrušení nevolnictví po získání státní samostatnosti v roce 1918 (...). V dějinách literatury se ustálilo chápat „*obrození*“ jako úsek od Dobrovského po Havlíčka, zhruba po rok 1848. (...) Rozšiřoval nebo se zužoval také obsah pojmu:

¹ LEHÁR, Jan, Alexandr STICH, Jaroslava JANÁČKOVÁ a Jiří HOLÝ. Česká literatura od počátků k dnešku. Praha, 2004, s. 153.

² Tamtéž

³ LEHÁR, Jan, Alexandr STICH, Jaroslava JANÁČKOVÁ a Jiří HOLÝ. Česká literatura od počátků k dnešku. Praha, 2004, s. 154.

⁴ Tamtéž

obrozením se jednou rozumělo národně emancipační hnutí ve svých dimenzích sociálních, kulturních i politických, jindy jen nový rozmach české řeči, literatury a vzdělanosti po době úpadku.⁵

Jedinci, kteří se ztotožňovali s národně budovatelskými snahami si od poloviny 19. století začali říkat *vlastenci*. „Slovo *vlast* přitom také měnilo svůj obsah. Mohlo znamenat i jen krajinskou příslušnost (něco jako rodáctví). Jindy se jím rozuměla příslušnost k zemi, k české zemi (a řeči), smysl pro ideu národa. Zároveň mohlo mít slovo „*vlastenec*“ podobný význam jako „*občan*“.

Při vzniku prostředí, které by bylo vhodné pro národní obrození, měly zásadní úlohu obrany a oslavy českého jazyka, například *Obrana jazyka českého proti zlobivým utrhačům* (1783) od Karla Ignáce Tháma (1763-1816) nebo *Sláva a výbornost jazyka českého* (1792) od Jana Rulíka (1744-1812).

Slovem *obrozenec* „se rozuměl buď jen člověk zanícený pro velkou (národní) ideu a obětavě jednající pro její uskutečnění, anebo naivní snivec, člověk nekritický k vlastním možnostem.“⁶ Dnes se slovo *obrození* „užívá spíše jako tradiční značení než jako periodizační měřítko.“⁷

1.2. Preromantismus

Díla, která zaznamenávají přechod od osvícenského klasicismu k romantismu, bývají označována jako preromantická (předromantická). Preromantická literatura ještě zcela nezavrhuje „klasicistní představy o výchovném a osvětovém významu umělecké literatury a její životní i historický optimismus i rozumově podložený pohled na svět, oceňovala však i spontánní, „přirozený“ cit, tušení a touhu.“⁸ Jejimi hrdiny jsou lidé naivní, blízcí přírodě, ale i jedinci zanícení pro ideu vlastní a potřeby národa. V tomto období se začíná projevovat prolínání a míšení literárních druhů a žánrů, navíc do všech druhů a žánrů pronikal lyrismus.

Vzorem básnictví se stala lidová píseň, ke které se pozornost začala obracet již koncem 17. století a během 18. století pak autorita folkloru vzrůstala: „lidové písně se

⁵ LEHÁR, Jan, Alexandr STICH, Jaroslava JANÁČKOVÁ a Jiří HOLÝ. Česká literatura od počátků k dnešku. Praha, 2004, s. 175.

⁶ LEHÁR, Jan, Alexandr STICH, Jaroslava JANÁČKOVÁ a Jiří HOLÝ. Česká literatura od počátků k dnešku. Praha, 2004, s. 176.

⁷ Tamtéž

⁸ LEHÁR, Jan, Alexandr STICH, Jaroslava JANÁČKOVÁ a Jiří HOLÝ. Česká literatura od počátků k dnešku. Praha, 2004, s. 177.

staly předmětem sběratelského a vydavatelského zájmu.”⁹ Preromantikové, v jejichž čele stál F.L.Čelakovský, stavěli výše národní než lidové, a „proto při zařazování sebraných písní do sbírek uplatňovali estetickou cenzuru, z variant vybírali jen některé” a „navíc rozvinuli tzv. ohlasovou metodu,” ve které bylo „jejich ctižádostí (...) k nerozeznání napodobit lidový umělecký projev a tím existující rejstřík folkloru doplnit o témata a postoje „preromantické“.”¹⁰

Idea svébytné národní literatury a kultury se nejvíce reflektuje v díle Josefa Jungmanna, který především svou překladatelskou činností „manifestoval, že „nová“ čeština je schopná zvládnout nejvyšší slovesné výkony světové kultury.“¹¹ S projektem celistvé národní kultury dále souvisel i předpoklad celistvého a smysluplného obrazu minulých dob. O zobrazení národní historie usilovali František Palacký (1798-1876) a Pavel Josef Šafařík (1795-1861). S úsilím postavit českou literární tvorbu na pevném základě se pojí objevení *Rukopisu královédvorského a zelenohorského*, které však byly později prohlášeny za padělky. Dnes jsou z hlediska umělecké kvality řazeny mezi významná díla obrozené poezie.

Kulturní život, který se pomalu začal rozvíjet, se neomezoval jen na pražské centrum, ale kulturní ohniska se tvořila například na Rokycansku, kde působil Antonín Josef Puchmajer či v Litoměřicích, kde vznikla literární skupina kolem Josefa Jungmanna. Rozdíl v možnostech postupně realizovat stupně k obrození národa a výrazné diferenciaci tak samozřejmě existovaly ve všech částech českých zemí. Nejdůležitější hesla, která všechny obrozené snahy spojovala, byla *jazyk, vlast a národ*.

1.3. Obrozené literatury na jihu Čech¹²

Oproti smělejšímu kroku v Praze přejímají národní buditelé v jižních Čechách hlavně nástroj vlastenectví - jazyk. Na začátku národního obrození se na jihu Čech nejvýrazněji projevovala skupina mladých studentů a kamarádů: J.K.Chmelenský, J.V.Kamarýt, F.L.Čelakovský. Tito mladí autoři se orientují především na sběr písní, pohádek, pověstí, ve kterých hledají ducha národa a dále také na ohlasovou poezii.

⁹ Tamtéž

¹⁰ LEHÁR, Jan, Alexandr STICH, Jaroslava JANÁČKOVÁ a Jiří HOLÝ. Česká literatura od počátků k dnešku. Praha, 2004, s. 177-178.

¹¹ LEHÁR, Jan, Alexandr STICH, Jaroslava JANÁČKOVÁ a Jiří HOLÝ. Česká literatura od počátků k dnešku. Praha, 2004, s. 182.

¹² Tomuto tématu se podrobněji věnuje Stanislav Cířka v knize CÍŘKA, Stanislav a kolektiv. *Jihočeská vlastivěda řada A: Literatura - divadlo*. České Budějovice, 1984.

Typickým znakem národních buditelů na jihu Čech je „vlastenectví, které je odhodlané a přitom pochybující,“¹³ což vyplývá z neustálého kontaktu jihočeských autorů se silným německým vlivem v mnohem četnější míře než u obrozenců pražských a z toho také plynou jejich pochybnosti o možnostech fungování samostatného českého národa.

Ze skupiny českobudějovických studentů byl nejvýraznější osobností F.L.Čelakovský (1799-1852), který našel v Chmelenském a Kamarýtovi vhodné spolupracovníky, s nimiž byl po celý život buď v osobním či písemném kontaktu. Jeho nejrozsáhlejším dílem je sbírka básní *Růže stolistá* (1840), ale nejvíce se proslavil dílem *Ohlas písní ruských* (1829) a *Ohlas písní českých* (1839).

Dalšími autory tvořícími v duchu národního hnutí na jihu Čech jsou: rodák z Tábořska František Josef Sláma (1792-1844), mirovický děkan Šimon Vrána (1785-1856), velešinský rodák a vlastenecký kněz Jan Marchal (1797-1867), proslulá postava národního hnutí na jihu Čech, rodák ze Strakonice, Josef Schmidinger (1801-1852). Dále Josef Václav Justin Michl (1810-1862), o němž napsala biografický román *Drašar* Tereza Nováková. V Táboře a Písku působil Josef Hukal (1793-1864), v Blatné působil také krátce Jan Evangelista Purkyně (1787-1869), dále v Českých Budějovicích překládal kněz Jan Krbec (1719-1857). Dále vznikaly na jihu Čech také vědecké práce tvořené autory z řad profesorů a učitelů, jako byli například Antonín Borový (1755-1832) či Jan Pravoslav Koubek (1805-1854).

Jihočeská kulturní fronta nabývá na síle až ve druhé polovině 19. století. K nejvýraznějším osobnostem počátku národních buditelských snah na jihu Čech patřil klokotský kněz Josef Vlastimil Kamarýt.

¹³ CÍFKA, Stanislav a kolektiv. *Jihočeská vlastivěda řada A: Literatura - divadlo*. České Budějovice, 1984, s. 57.

2. Život a dílo Josefa Vlastimila Kamarýta¹⁴

Josef Kamarýt se narodil 21 ledna 1797 ve jihočeském Velešíně. Jeho matka se jmenovala Alžběta (rozená Nehybová), otec Jan, pekař a maloročník a Kamarýt byl nejstarší z jejich třinácti dětí. Kamarýt kromě češtiny velmi dobře ovládal i němčinu, neboť v letech 1806-1808 byl na „výměnném pobytu“ v rodině německého učitele v Horním Dvořišti, Josefa Blaudaumüllera právě proto, aby si dobře osvojil i německý jazyk.

Po krátkém pobytu v Horním Dvořišti, studoval Kamarýt velešínskou „základní školu“, která ho také díky zásluze kaplana Václava Blažka dobře připravila na studium na českobudějovickém piaristickém gymnáziu, kde studoval v letech 1812-1818. Právě zde Kamarýt poznal Františka Čelakovského a Josefa Chmelenského, se kterými byl v přátelském kontaktu po celý život.

Kamarýt, Chmelenský a Čelakovský tvořili „skupinu mladých poetů, společně vycházeli z ulic německého centra Českých Budějovic a okouzleně naslouchali projevům venkovanů.“¹⁵ Často pobývali také v Kamarýtově rodném Velešíně, „který obrazně nazývali *Tivoli* – venkovským letoviskem.“¹⁶ Líbily se jim písně ženců, popěvky oráčů „a hlavně milostné i žertovné písně zpívané na vesnické návsi za podmanivých jarních a letních večerů.“¹⁷ Protože chtěli vyjádřit svůj vztah k národu i zvenčí, „okrášlili po vzoru českých vlastenců svá prostá jména: Josef Kamarýt o Vlastimila, Josef Chmelenský o Krasoslava a František Čelakovský o Ladislava.“¹⁸

Společně s Čelakovským a chmelenským absolvoval Kamarýt první ročník tzv. filozofie v Praze, kde na něj měly velký vliv přednášky Bernarda Bolzana, především jeho „úsilí o mravní a sociální reformu na základě prvotního křesťanství.“¹⁹ Po ročním studiu v Praze se Kamarýt s Čelakovským vrátili zpět do Českých Budějovic, Kamarýt zde studoval zde filozofii a později teologii. Věrný přítel Čelakovský Kamarýta ale záhy

¹⁴ V této kapitole je čerpáno z předmluvy Milana Kopeckého v knize KAMARÝT, Josef Vlastimil. *Komu pěji*. Praha, 1983., dále z knihy CÍFKA, Stanislav a kolektiv. *Jihočeská vlastivěda řada A: Literatura - divadlo*. České Budějovice, 1984. Jihočeská vlastivěda., dále z KOPECKÝ, Milan. *Nic stálého přítomného: K literárnímu baroku*. Brno, 1999. a použit byl také *Lexikon české literatury 2/II K-L: osobnosti, díla, instituce*. Praha, 1993.

¹⁵ CÍFKA, Stanislav a kolektiv. *Jihočeská vlastivěda řada A: Literatura - divadlo*. České Budějovice, 1984, s.51.

¹⁶ CÍFKA, Stanislav a kolektiv. *Jihočeská vlastivěda řada A: Literatura - divadlo*. České Budějovice, 1984, s.52.

¹⁷ CÍFKA, Stanislav a kolektiv. *Jihočeská vlastivěda řada A: Literatura - divadlo*. České Budějovice, 1984, s.51.

¹⁸ Tamtéž

¹⁹ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *Komu pěji*. Praha, 1983, s.8.

musí opustit kvůli tomu, že si bez vědomí majitele půjčoval z knihovny českobudějovického kanovníka staročeské tisky, mezi kterými byla i díla Jana Husa. Čelakovský tak přestoupil na studia do Lince a až do Kamarýtovy smrti s ním zůstal v živém vztahu díky jejich společné literárně orientované korespondenci.

Z této dvojice „národních buditelů“ začíná jako první publikovat Kamarýt: od roku 1816 mu vycházely první básně v časopise *Rozmanitosti*, *Dobroslavu* i v *Čechoslavu* a dalších časopisech a sbornících. Záhy se ale situace obrací a Čelakovský se stává mnohem plodnějším autorem, také díky tomu, že žije v kulturním centru a má oproti Kamarýtovi čas věnovat se soustavnému studiu. Pokus o vydání společné sbírky básní autorů F.L.Čelakovského, J.V.Kamarýta, J.Marchala, J.V.Plánka a dalších s názvem *Jarní kvítí z přátelských sadů*, která byla připravená k tisku v roce 1820 byl zmařen rozhodnutím cenzury, a tak první Kamarýtova sbírka s názvem *Smíšené básně* vyšla až v roce 1822. Pod stejným názvem a ve stejném roce vydal sbírku básní i Čelakovský. Čelakovský s Kamarýtem si sbírky básní společně dedikovali a právě Čelakovský se snažil, aby vyšly obě najednou, ovšem zatímco „Čelakovský pokládal sbírku za počátek své tvorby, Kamarýt“ ji pokládal „za její ukončení.“²⁰ Kamarýt to komentuje v dodatku ke své sbírce: „Jiný stav, jiné povolání žádá toho, abych nyní poděkoval se Múze, ana touto nevinnou zábavou mládenectví mi osladila, ana mne tolikere nehodě a bolesti, ba již od dětinství poddaného některou aspoň požehnanou hodinou ukájela v libé zapomenutí.“²¹

V Kamarýtova první sbírka je „souborem studentského, často diletantského veršování,“²² opěvuje zde tělesné pŕvaby svých vysněných milenek a pak se s nimi loučí, „milostné motivy plošně a neobratně zasazuje do tiché přírody a vše doplňuje vlasteneckým horlením.“²³

Básnický význam je přisuzován až jedné z jeho starších básní *Nanka* (1830) „v níž zveršoval tragickou rodinnou událost ze svého mládí.“²⁴

Od roku 1825 působil Kamarýt jako kaplan v Klokotech u Tábora a právě zde nasbíral „velké množství náboženských písní a zpěvníků.“²⁵ Kamarýt vycházel sbírat

²⁰ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *Komu pěji*. Praha, 1983, s. 9.

²¹ CÍFKA, Stanislav a kolektiv. *Jihočeská vlastivěda řada A: Literatura - divadlo*. České Budějovice, 1984. Jihočeská vlastivěda, 52.

²² Tamtéž

²³ Tamtéž

²⁴ Tamtéž

pro lidové písně do okolních vesnic, v roce 1827 putoval po českém jihu s Františkem Jaroslavem Vackem Kamenickým, se kterým společně hledali lidové písně. Popisy svých zážitků i záznamy lidových písní posílal Čelakovskému, některé z nich později zveřejnil tiskem sám Čelakovský, jiné jsou zařazeny do třísvazkových *Slovanských národních písní* (1822, 1825, 1827).

Kamarýt se během svého kněžského působení v Klokotech u tábora věnoval především sběru duchovních písní: „prostudoval několik stovek kancionálů, graduálů, špalíčků, rukopisných a lidových zpěvníků a po důkladné přípravě vydal soubor *České národní duchovní písně*.”²⁶ Autorem některých čísel ze svého dvousvazkového životního díla je i sám Kamarýt, „například i jedné z nejoblíbenějších chrámových písní *Matka pláče, ruce spíná*.”

Kamarýt zemřel v Táboře při epidemii cholery v letech 1832-33. Desátého března 1833 vyhledal v Táboře lékařskou pomoc kvůli zhoršení svého zdravotního stavu a tam na děkanství zemřel v den svého svátku 19. března 1833. Jak je patrné z nekrologů „o předčasně zemřelém spisovateli”, Kamarýtova smrt se „pocítovala jako bolestná ztráta pro českou kulturu.”²⁷

Materiály, které Kamarýt sbíral v době svého mládí, byly vydány až po jeho smrti: v roce 1834 vyšly *Pomněnky anebo Rýmované propovědi nábožnosti, mravnosti a moudrosti*. Kniha, která obsahuje osm set aforizmů, z nichž je část umělého původu a 180 z nich je dokonce dílem samotného Kamarýta, byla určena především mládeži a její cíl byl didaktický a národně výchovný. Její druhé (1845) a třetí vydání (1898) svědčí o tom, že byla mezi čtenáři poměrně hodně oblíbená.

Mnoho Kamarýtových děl nebylo vydáno, například knih modliteb či výbor z kázání a řečí duchovních. O vydání *Sebraných světských a duchovních básní Josefa Vlastimila Kamarýta* se postaral jeho bratr František Dobromil Kamarýt (1812-1876), který kromě toho nechal k sedmdesátému výročí narození J.V.Kamarýta postavit a slavnostně odhalit jeho pomník na tábořském hřbitově.

²⁵ *Lexikon české literatury 2/II K-L: osobnosti, díla, instituce*. Praha, 1993, s. 639.

²⁶ CÍFKA, Stanislav a kolektiv. *Jihočeská vlastivěda řada A: Literatura - divadlo*. České Budějovice, 1984. Jihočeská vlastivěda, 53.

²⁷ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *Komu pěji*. Praha, 1983, s. 9.

3. České národní duchovní písně

Dvoudílné *České národní duchovní písně*, které vyšly v letech 1831 a 1832 jsou nejvýraznějším Kamarýtovým literárním počinem. Kamarýt plánoval vydat ještě další dva díly, do kterých chtěl umístit i autentické nápěvy písní převzaté z kancionálů, předčasná smrt mu v tom ale zabránila.

V předmluvě Kamarýt objasňuje národně buditelské popudy, které ho vedly k tomu, že si pro publikaci vybral právě písně: „*Povídky* domácí život, obrazotvornost a jiné mocnosti duševní věrně malují; *pohádky* jsou důkazové vtípu, *příslloví* představují stupeň a způsob rozumování, filozofie a morálky prostonárodní; ale *písně* nevyklučující svými místy ani povahy nadjmenovaných tu nejvýtečnější stranu charakteru národního nám ukazují: národa city, vášně, národa srdce.“²⁸ Na svoje vlastní slova hned navazuje citací z *Písní lidu slovenského v Uhřích*, se kterou se ztotožňuje: „ony jsou obrazy, v kterých každý národ svůj charakter nejvěrněji maluje a představuje, jsou historie vnitřního světa a života, jsou klíče od svatyně národnosti.“²⁹

Písně, které Kamarýt do sbírek zařadil jsou většinou umělého původu, ale část z nich zlidověla. V předmluvě se sám autor zmiňuje, že jsou zde uváděny písně, které slyšel v lidovém prostředí a sám je zapsal podle lidové verze, ale že jiné zařadil na základě práce s dochovanými kancionály. Kamarýt otiskl ve svém souboru nejčastěji kancionálové písně, které byly mezi ledem nejvíce rozšířeny a byly nejčastěji zpívány při různých příležitostech, „a to jako písně známé nejen z kostela, ale zčásti i z lidové tradice.“³⁰

Kamarýt pracoval při tvorbě *Českých národních duchovních písní* s velkým množstvím kancionálů, cenným pramenem pro něj byly staré kancionály jakékoli církve. Písně, které do sbírky zařadil, nejčastěji vznikly v 17. a 18. století a nacházely se v tehdejších kancionálech. Pouze výjimečně zařadil písně starší, starobylé. Kamarýt s kancionály pracoval velmi pečlivě a důkladně je zkoumal. Pokud se nějaká píseň vyskytovala v několika kancionálech, přikláněl se Kamarýt k verzi katolické.

Kromě barokních kancionálů čerpal Kamarýt také z kramářských tisků a z lidové tradice. V oblasti barokních kancionálů jde o „výtah toho nejlepšího a

²⁸ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *České národní duchovní písně: Díl první*. Praha, 1831, s. VI.

²⁹ Tamtéž

³⁰ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *Komu pěji*. Praha, 1983, s. 15.

nejživočišnějšího z hlediska Kamarýtovy doby.³¹ Zařazení kramářských písní dosvědčuje, že „Kamarýt v praxi překonával své teoretické odmítání kramářské produkce a adaptoval ty písně, které vyhovovaly jeho poetice.“³² Mnoho skladeb, které Kamarýt do sbírky zařadil, pocházelo přímo z ústního podání, šlo mu především o mimokostelní zpěv: mimo bohoslužbu doma, na poli apod.

Kamarýt se v předmluvě zmiňuje, že jeho sbírka není určena k církevním potřebám, ale spíše by měla „ucelit představu o estetických hodnotách, národní specifičnosti a etické čistotě tradičních lidových písní.“³³ Kamarýt „z rozsáhlého přípravného materiálu pečlivě vybíral; někdy v zájmu poeticky nejučinnějšího znění písně kombinoval různé varianty, přesunoval sloky, opravoval rytmické a jazykové výkyvy, odstraňoval (hlavně v písních barokního původu) prvky drastičnosti.“³⁴

Oba díly *Českých národních duchovních písní* jsou shodně rozděleny do deseti oddílů, které zachovávají posloupnost v rámci církevního roku. Toto uspořádání budí „dojem, že druhý díl rozšiřuje a doplňuje díl první, v němž také Kamarýt na příslušném místě charakterizuje někdy písně určitého oddílu.“³⁵ Oddíly jsou rozděleny následovně: 1. Ranní; před jídlem; po jídle; večerní; 2. Adventní; 3. Vánoční; při jeslích; koledy; 4. Postní; 5. Velikonoční; Svatodušní; O nejsvětější trojici; 6. O vel. svátosti oltářní; Vroucí láska k Ježíšovi; 7. Včas všelikých potřeb obecných; 8. Poutnické; k Panně Marii; 9. K českým patronům; 10. obecné.

3.1. Ranní, před jídlem, po jídle, večerní³⁶

V prvním oddíle jsou zařazeny písně, které se zpívají v nábožných rodinách v průběhu svátečních dnů. Kamarýt tento oddíl v prvním díle *Duchovních písní* komentuje: „Písně ranní jenom ve mnohých ještě dílnách, a v nábožných rodinách v den sváteční zpívají se společně; ostatně slyšeti je při všelikerém ranním zaměstnání jak doma tak v poli.“³⁷

V tomto oddíle se nachází celkem 16 písní. Aby se čtenáři v jednotlivých písních lépe vyznali, je u některých písní Kamarýtem uvedeno i zařazení - ranní, večerní.

³¹ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *Komu pěji*. Praha, 1983, s. 28.

³² Tamtéž

³³ *Lexikon české literatury 2/II K-L: osobnosti, díla, instituce*. Praha, 1993, s.640.

³⁴ Tamtéž

³⁵ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *Komu pěji*. Praha, 1983, s.18.

³⁶ V této práci budou vždy do jedné skupiny zařazeny písně ze stejných oddílů z obou dílů *Duchovních písní*.

³⁷ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *České národní duchovní písně: Díl první*. Praha, 1831, s. 1.

Ranní báseň *Slunéčko přejasné již jest z hory vzešlo*³⁸ (I.díl, str 2-4)³⁹ zmiňuje Kamarýt již v předmluvě a s ní další tři ranní písně: *Můj milí člověče, blížit se k svítání* (I, 1-2), *Ó trojice nejsvětější* (II, 11-12), *Kriste, jenž jsi světlo i den* (II, 12-13).

Slunéčko přejasné
již jest z hory vzešlo,
tento den přítomný
jest nám osvítilo.
Radujme se nyní,
Pánu Bohu svému
vzdávejme chválení.

Trojice blažená!
Budiž věčná chvála,
v tuto minulou noc
žes nás zachovala
smrti nenadálé;
v zdraví jsme povstali,
naš přeslavný Pane!

Tvé anděly svaté
k ochraně jsme měli,
šerednému ďáblu
přistoupit nedali
k nám, tvému stvoření.
Radostné, veselé
vzdávejme chválení.

Neboť jsme co mrtví
v tuto noc leželi,
na sebe pozoru
žádného neměli:
avšak milý Pane,
před ohněm a mordem
chránil jsi nás mocně.

Ó přeslavný strážný,
jenž nikdy nezdřímáš,
péči svou přesvatou
o každého z nás máš:
čímť ses odplatíme
za lásku nesmírnou?
Nic svého nemáme!

³⁸ Kamarýt ve svých zpěvnících neuvádí názvy písní. V této bakalářské práci budou pro písně užívány názvy shodné s jejich incipitem.

³⁹ V této bakalářské práci bude uváděno označení původu jednotlivých písní následovně: nejprve číslo zpěvníku a poté rozsah stran, na kterých je píseň otištěna.

Ó přeslavný Pane!
Rozpomeň se na to,
nic jiného nejsme
než popel, prach, bláto.
Měj nás v své paměti!
Nedejž bídným, hříšným
lidem zahynouti!

Ó dejž nám tento den
vesele začítí,
v svatém požehnání
bez hříchů strávití:
však jsi naším pánem –
ať tobě sloužíme
věčně věkům amen.

Lid pomocí této písně prosil Boha o klidný den a děkoval za život a lásku, které jim Bůh dává a za ničím nerušenou prožitou předchozí noc.

Jiná ranní píseň, *Již jest čas vzhůru vstáti* (II, 5-6) obsahuje oproti písni *Slunéčko přejasně již jest z hory vzešlo* více děje založeného na biblickém příběhu Ježíše.

Již jest čas vzhůru vstáti,
tělu nedáti spáti,
aby se nezmocnělo,
Ducha neudusilo.

Pastýři kdy jsou bdělí,
slávu boží viděli:
Anděl se jim ukázal,
radost v Kristu zvěstoval.

Kristus Pán na úsvitě
šel na horu k modlitbě;
K svým po moři v plameni
přijel za tmy v svítání.

Bdící pán navštěvuje,
sebou je osvěcuje;
Když na něj vzpomínají,
a o něm přemýšlejí.

Zajímavou večerní písní je *Pod večer tvá čeládka* (I, 9-10). Tato skladba vznikla pravděpodobně již roku 1620 a je zařazována spíše do evangelických kancionálů⁴⁰. Kromě Kamarýtových *Duchovních písní* a kancionálů byla také součástí knihy *Broučci* Jana Karafiáta z roku 1919. Broučci píseň nezpívali, ale užívali ji jako modlitbu před spaním. Později v Karafiátově knize se čtenář setkává i se zpívanou verzí, kterou broučci slyšeli, když jednou večer přihlíželi slavnosti lidí.

„Chtělo se jim spát. Klekli a tatínek se modlil:

Podvečer tvá čeládka,
co k slepici kuřátka,
k ochraně tvé hledíme,
laskavý Hospodine.

Brouček na to: „Pán Bůh s námi a zlý pryč,“ dal pac a pusu, maminka mu podala do postýlky ruku, on ji držel a už všichni dřímali.

Pěkně se jim to spalo.”⁴¹

Celý text písně uvedený u Kamarýta (I, 9-10):

Pod večer tvá čeládka
co k slepici kuřátka
k ochraně tvé hledíme,
laskavý Hospodine;

žes ráčil z své milosti
dobrého zdraví příti
tento dnešní celý den,
z toho tobě děkujem.

Jestliže pak jaký hřích
našel se v našich tělích,
odpusť tvému stvoření
v Kristově zasloužení.

Pokojné noci nám popřej,
d'áblům škoditi nedej,
ale sám nás ostříhej
jakožto ochránce silnej!

⁴⁰ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *Komu pěji*. Praha, 1983, s.18.

⁴¹ KARAFIÁT, Jan. *Broučci*. Praha, 1968, s. 15.

Ať tělo odpočine,
sen zlý, hrozný pomine;
všecka dobrá myšlení
dej nám, Pane, ve spaní.

Snům nedej nás mámiti,
pokoje ráč popřítí,
ať bychom lehnouc zdrávi,
vstali ráno veselí.

Toběť se poroučíme
a pokorně prosíme,
při nás buď svou milostí,
budeť nám na tom dosti.

Učiň to pro své jméno,
ať jest od nás chváleno
posavád až na věky,
pane Bože veliký!

Tato píseň prosí Boha za pokojný noční odpočinek a zároveň děkuje za právě prožitý den a případně žádá o odpuštění hříchů, které mohl člověk učinit během dne.

3.2. Adventní

V oddílu adventních písní se nachází celkem 15 skladeb. V písni *Ej letí zlatá orlice* (II, 21-22) se zrcadlí radost z vánočních příprav a prorokuje Kristovo narození.

Ej letí zlatá orlice
z nebeské vlasti od otce,
krásný posel v zlatém rouše:
raduj se křesťanská duše!

Nese radostné noviny,
plné božských dobrodiní,
k jedné šlechetné panence,
trojice svaté milence.

Do města Galilejského,
Nazaretu rozkošného,
kdežto své měla bydlení
v pokoře a v ponížení.

Zavítal k ní v okamžení,
řka k ní: „Ó nebeská paní,
matičkou božího Syna
jsi od Boha vyvolena.

Neb jsi ty ta nejhodnější,
panenka nejčistotnější,
před věky k tomu zřízena,
padlým lidem k nebi brána.

Ty Adamův pád nenapraviš,
pokoj u Boha způsobíš;
Ty porodíš světu perlu,
jíž Pán Bůh dá v nebi berlu.

V písni *Z nebe vychází denice* se mluví o blízkosti „duchovního jara“ a opěvuje se Panna Maria, která se líbila Bohu, a proto právě ona mohla vzít na sebe úděl porodit Ježíše.

Z nebe vychází denice,
temný oblak proráží;
z ní následuje slunce,
temnost již nepřekáží.
Nebeská rosa padá,
nebe se nám otvírá.

Vše se nebe osvěcuje,
na vše strany se jasní,
hněv boží se ukrocuje,
blíží se pokoj vzácný.
Nebe i země plesá,
d'áblovo manství klesá.

Dům Davidův, jenž byl klesl,
již se zase vzdělává,
Jeruzalém se veselí,
vrací se jeho sláva.
Chrám Páně, boží schrána,
staví se nebes brána.

Smrtná zima pomíjí,
tuhý mráz ulevuje,
duchovní jaro se blíží,
všecko se obnovuje;
zelená se kmen Jesse
po té nebeské rose.

Vyved růžičku voňavou
nad padlý sníh bělejší;
zplodil panenku předrahou
nad lilii vonnější;
vykvetl prut Aronů,

zplodil nám drahou pannu.

Její vůně naplnila
všecky kůry andělské,
až před trůn boží vstoupila,
Bohu se zalíbila;
její pokora, tichost
způsobila nám milost.

3.3. Vánoční; při jeslích; koledy

Třetí oddíl *Vánoční; při jeslích; koledy* obsahuje celkem 26 písní a nachází se tu mnoho písní, které jsou zachované až do dnešní doby a jako koledy se zpívají i dnes. Příkladem může být píseň *Narodil se Kristus Pán* (I, 19-20), jejíž autor je neznámý. Další podle Kamarýta „lidu zvláště zamilovaná písnička,“⁴² je *Chtíc, aby spal* (II, 31-32), kterou Kamarýt převzal z *České mariánské muziky* Adama Michny z Otradovic. Tato koleda, je vlastně ukolébavkou panny Marie, která kolébá malého Ježíška a prorokuje mu slávu a chválu.

Chtíc, aby spal, tak zpívala
synáčkovi
matka, jež ponocovala,
miláčkovi:
Nynej, rozkošné děťátko,
synu boží!
Nynej, nynej, nemluvňátko,
dare boží!

Tobě jsem lůžko ustlala,
spasiteli,
tvory k tvé chvále svolala,
stvořiteli!
Nynej, krásno a koruno
svrchovaná,
nynej, milujících cen
vinšovaná.

Nynej, ta jest matky žádost,
holubičko!
Nynej, všech andělů radost,
má perličko!
Slávu, chválu vždy nabudeš
od matičky,
když se vyspíš, jísti bude

⁴² KAMARÝT, Josef Vlastimil. *České národní duchovní písně: Díl druhý*. Praha, 1832, s. 31.

med včeličky.

Ó fialko, ó lilium!
Ó růže má!
Nynej, vonné konvalium,
zahrádko má!
Ó loutno má, ó labuť má,
můj slavičku!
Nynej, líbezná harfo má,
můj věnečku!

Na dobrou noc dej hubičku,
nynej dítě!
Kolíbat bude matička,
nynej tiše.
Spi, miláčku! Umlkněte,
andělové!
Se mnou k Bohu přiklekněte,
národové!

Mezi koledy, které se zpívají dodnes, pak dále patří i píseň *Veselé vánoční hody* (II, 32-33). Dnešní verze je oproti té Kamarýtově na mnoha místech pozměněna, ale zachovává si své veselí z narození Ježíše a i ukončení obou písní je stejné.

Kamarýtova verze:
Veselé vánoční hody –
zpívejte, dítky, koledy,
o tom, co se vskutku stalo,
že se lidem narodilo
děťátko.

Ont' jest světa spasitelem,
slovo učiněno tělem;
syn boží a syn člověka,
otec budoucího věka,
děťátko.

Jehož panenka počala,
v zimě, v chlívě porodila,
položila do jesliček,
zavinula do plénčiček
děťátko.

Košilky ani pásničky
nemá od chudé matičky,
jehož všudy hněte sláma,
nemůž opatřiti máma
děťátko.

Potmě ležíš, nemáš svíčky,
a nebiť svítí hvězdičky;
ty, jenž všechněm oděv dáváš,
samos nahé, a nic nemáš,
děťátko.

Chudí duchem pastuškové
zpívali jsou chvály nové:
Vítej k nám, andělský králi!
Tebeť jsme zdávna žádali,
děťátko!

Nejčastěji zpívaná verze dnes⁴³:

1. Veselé vánoční hody, zpívejte, dítky koledy
o tom co se v skutku stalo, že se lidem narodilo
děťátko.

2. On je světa Spasitelem, Slovo učiněné tělem,
Syn Boží a syn člověka, na nějž tvorstvo věky čeká,
děťátko.

3. Jehož Maria počala, v Betlémě ho porodila,
položila do jesliček, zavinula do plenčiček,
děťátko.

4. Vůl a oslík nad ním stáli a svým dechem zahřivali
chudé lidské nemluvněátko, slavné Boží pacholátko,
děťátko.

5. Potmě leží, nemá svíčičky, na nebi svítí mu hvězdičky.
Ty, jenž všechn oděv dáváš, samo's nahé a nic nemáš,
děťátko.

6. Přišli chudí pastouškové, zpívají ti chvály nové:
Vítej nám, nebeský Králi, Tebeť jsme zdávna žádali,
děťátko.

Další starobyloou písni, kterou Kamarýt zkrátil pouze na pět slok, je píseň *Nastal nám den veselý* (II, 25-26). Předlohou pro tuto píseň byl původně latinský hymnus *Dies*

⁴³ Dnes se nejčastěji setkáme se zpívanou verzí, která má pouze tři sloky (1., 5., 6.). Zdroj koledy: Veselé vánoční hody. *Víra.cz, křesťanství.cz* [online]. [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.vira.cz/Texty/Knihovna/Vesele-vanocni-hody.html>

est laetitiae.⁴⁴ Píseň vypráví příběh, který předcházel narození Ježíše a opěvuje jeho příchod na svět.

Nastal nám den veselý,
z rodu královského
dítě přišlo toho dne,
z plodu panenského;
dítě velmi předivné,
dítě velmi radostné
v těle smrtelnosti;
o něm nelze mluvíti,
myslíti, vypraviti
vedle jeho božství.

Narodil se syn boží
z přečisté panenky,
jako lilium růže,
toť jest div veliký;
jehož nesla panenka,
mocnáře všeho světa,
jenž jest bez počátku;
kterýž pokrm přečistý
bral jest z prsou panenky
za dnů své mladosti.

Matka tato jest dcera,
otec tento syn jest!
Kdo slýchá divy také:
Bůh nám narozen jest!
Slouhou jestiť i pánem
ten, jenž zemí i nebem
nemůž objat býti,
jenžto v nebi kraluje
a na zemi panuje,
nemůž snížen býti.

A dnes anděl pastouškům,
bdícím nad svým stádem,
o půl noci zvěstoval
nebeského krále;
toho, jenž v jeslech leží,
mládence mezi zvěří,
pána andělského,
v plénky obvinutého,
v tváři krásného
synáčka božského.

⁴⁴ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *Komu pěji*. Praha, 1983, s. 19.

Jako slunce nezruší
skla, kdyby je prošlo,
tak Marie panenství
není porušeno.
Do Betléma chvátala
k porodu svého syna,
aby on nás zapsal
v knihy živé nebeské,
kde jsou chvály andělské
beze vší tesknosti.

Některé skladby, které zařadil do tohoto oddílu, provází Kamarýt svým vlastním hodnocením: *Kolíbala a zpívala* - „kolední píseň děvčat“⁴⁵ (I, 24-25), *Co to znamená medle aj nového?* (I, 28-29) - „zpívá se hanáckou notou *Což jest česká zem veliká*,“⁴⁶ *K Ježíškovi půjdu* (I, 31) - „dětská koleda“⁴⁷, *Radujte se, ptáčátka* (I, 33-35) - „koleda čili třešinka chudého dítěte“⁴⁸.

K Ježíškovi půjdu,
něco mu daruju.
Mám doma křepeličku,
tu ti milý Ježíšku,
tu ti daruju.

A ta křepelička
potěší Ježíška.
Bude u jesliček sedávat,
Ježíškovi bude zpívat:
Pět peněz! Pět peněz!
Ach kýž jsem s tebou v nebi dnes!

Jako koledy označil Kamarýt i některé další písně, které bychom dnes považovali spíše za ukolébavky nebo říkadla pro děti. Příkladem může být píseň *Hopsa, pacholátka* (II, 36-37) nebo *Uvaříme kašičku* (II, 35-36). V obou skladbách se hovoří o narození Ježíše a o cestě do Betléma či k jesličkám za účelem poklonit se či případně Ježíškovi něco darovat.

⁴⁵ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *České národní duchovní písně: Díl první*. Praha, 1831, s. 24.

⁴⁶ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *České národní duchovní písně: Díl první*. Praha, 1831, s. 28.

⁴⁷ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *České národní duchovní písně: Díl první*. Praha, 1831, s. 31.

⁴⁸ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *České národní duchovní písně: Díl první*. Praha, 1831, s. 33.

Uvaříme kašičku
Uvaříme kašičku,
budeme prosit matičku,
by děťátko pokrmila,
za nás mu v tom posloužila;
Neb my hříšní nejsme hodni
učinit mu to pohodlí.
Již se hbitě mějme,
tu krmi udělejme.

Z čehož si uvaříme?
To ubozí nevíme.
Víra bude naše mouka,
naděje dá k tomu mléko;
Oheň lásky, ten zavaří,
tak se nám krmě zdaří.
To víme, že přijme
dítě od nás rozmilé.

Jděme tedy k Betlému;
Učiňme mu poklonu.
Ten dar jemu obětujme,
spolu srdce mu darujme,
by sobě jesle způsobil,
v něm se zase znovu zrodil.
Svou božskou milosti
přijď k nám nebeský hoste!

Hopsa pacholátka
Hopsa pacholátka,
spolu i děvčátka!
Pospěšme k jesličkám,
spasení přišlo k nám:
hopsa ...

hopsa zase znovu!
Vzdejme chvály Bohu,
to králi novému,
z panny zrozenému.
Hopsa ...

Hopsa s pastuškami,
spolu s nebešťany!
Čest, chválu vzávejte,
radostně zpívejte:
hopsa ...

Hopsa vy panenky,
přineste peřinky!
Ještě jsou kamenné
velmi Pána studí
Hopsa ...

Hopsa manželové,
dcery i synové!
K jesličkám přistupte,
poklonu učiňte,
hopsa...

Hopsa všechněm stavům
i všem hospodářům!
Zdraví jim vinšuji
skrz tento rok celý.
Hopsa ...

Budiž Bohu chvála,
na výsostech sláva,
pokoj zde na zemi
v celé české zemi
hopsa pacholátka,
spolu i děvčátka!

Podobné vyznění mají pak další skladby Adama Michny z Otradovic, které jsou Kamarýtem opět řazeny mezi koledy: *Děťátko my prozpěvujeme* (I, 31-33) a *Toto malé děťátko* (II, 28). Slovo děťátko v názvu obou písní opět odkazuje k malému Ježíškovi právě narozenému v Betlémě.

3.4. Postní

Oddíl postní písně obsahuje 24 skladeb, které se nejčastěji týkají událostí ze života Ježíše Krista a nebo přípravy na největší křesťanský svátek v roce, kterým jsou Velikonoce.

Paralela s životem a smrtí Ježíše Krista je patrná v písni *Již jsem dost pracoval* (II, 47-48), kterou sám Kamarýt ve druhém díle *Duchovních písní* komentuje: „zpívá se žalostně, lidem oblíbená, zde kladu jen pět slok, ostatně celé umučení Ježíšovo obsahuje, zpívá se také při cestě křížové.”⁴⁹

⁴⁹ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *České národní duchovní písně: Díl druhý*. Praha, 1832, s.47.

Již jsem dost pracoval
pro tebe, člověče,
tři a třiceti let,
ó bídný hříšníče!
Půjdu, půjdu do Jeruzaléma,
tam, co o mně psáno,
všecko se vykoná.

Ještě jednou s vámi
za stolem posedím,
chléb v tělo, v krev víno
svou vlastní proměním,
na památku mého umučení,
službu vám prokáži
v smutném rozloučení.

Jáť žádné naděje
míti víc nebudu,
ve velkých těžkostech
postavený budu;
mé vzdychání platné nic nebude,
smutnáť jest duše má,
a k mé smrti bude.

Ó horo vysoká,
horo Kalvárie!
Cesto kamenitá,
ó jak dlouhá chvíle!
Již nemohu mdlobou kříž unesti,
ach Šimone, pomoz
na horu donesti.

Již s tebou se žehnám,
ó milý křesťane!
Pro tebe krev dávám
z boku strany levé.
Máš-li ke mně tvé srdce upřímné,
polituj, polituj
smrti mé nevinné.

Jiná píseň vykresluje krátký příběh o Máří Magdaleně, která hledala Ježíše a svého pána. Bůh jí nakonec poradil, kdo je jejím pánem a kde ho hledat, za což zůstane Máří Magdalena Bohu vděčná po celý svůj život a jeho pomoc mu bude splácet pravidelnou modlitbou. Skladbu je také možno interpretovat na jedné straně jako nářek Máří Magdaleny, na druhé straně jako nářek plačící lidské duše. Píseň se jmenuje *Kdež mám hledat Ježíše* (I, 50-52).

Kdež mám hledat Ježíše,
jehož jsem ztratila?
Kdo ví, netaj již více,
hřešit jsem přestala.

Volat budu po lesích:
„Kde jsou, kvítku vonný!
Nade všecko milejší duši dáváš vůni.

Byť bych život ztratila,
jen když tebe najdu,
neb se ve dne i v noci
spokojit nemohu.

Oko nebeské, slunce!
Pověz, kde ho vidíš,
před tebou se neskryje
spasitel můj Ježíš.

Já svou mysl nikterak spokojit nemohu,
pokud Krista Ježíše
smutná nenaleznu.

Pověz aspoň, ty kříži,
kam se děl Pán Ježíše,
kterýž byl ukřižován
od židův nevěrných?“

„Na klín Panny Marie
z kříže jest Pán složen,
v plátno hrubé obvinut,
do hrobu položen.“

Jak ten hlas uslyšela
Máří Magdalena,
vonné masti koupila,
k hrobu pospíchala.

Chtěla rány mazati,
milého Ježíše,
anjel se jí tu ozval:
„Vstal jestiť zajisté.“

Teprv veliká žalost
jest jí nastávala,
když Pána Krista svého
v hrobě nenalezla.

„Kýž mám křídla orlice,
snesla bych se zhůru
pod oblaky nebeské,
ptáti se andělů!“

„Hleď, Máří Magdaleno,
neplač, nenaříkej,
v způsobu zahradníka
chodí Pán tvůj milej.“

„Když mám tebe, všechno mám,
nespustím se tebe!
Ó Ježíši, choti můj!
Zůstanu při tobě!“

Kamarýt se vyjadřuje i k nápěvům dalších písní v tomto oddíle a komentuje je následovně: u písně *Kristus, příklad pokory* (I, 38-39) poznamenává: „pěkný nápěv“⁵⁰. Dále se také vyjadřuje k písni *Když myšlení usmrcení* (II, 49-51) slovy „pohutelný nápěv, lid velmi rád ji zpívá“⁵¹. Tato píseň je mezi všemi ostatními velmi výrazná kvůli pokoře, bolesti a obrovským prosbám, které vyjadřuje.

Když v myšlení usmrcení
Ježíše si rozjímám,
bolest v srdci cítím vždycky
a žalostí omdlévám.
Vidím Ježíše mého
na kříži rozpiatého!
Líbám již svatý kříž,
na něm umřel Pán Ježíš.

Sem sem pojd'te a pospěšte,
my všichni andělové,
z lásky k němu, k Kristu mému
jděte Serafinové!
Ať mé kamenné srdce
nad Kristem ustrne se. Líbám.

Všečen, všečen krví skropen
pro nepravosti moje;
Láska čistá sama Krista
kříži jej podrobuje,
připravuje na hlavu
z trní, jemu korunu! Líbám ...

⁵⁰ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *České národní duchovní písně: Díl první*. Praha, 1831, s. 38.

⁵¹ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *České národní duchovní písně: Díl druhý*. Praha, 1832, s.49.

Ach bolesti! Patřte všichni
živlové pod oblakem
na Ježíše! Každá duše
zkoumej rány v srdci tvém:
Čistě toho hned poznáš,
koho milovati máš. Líbám ...
Ran ukrutných a bolestných
na těle Krista pána
na tisíce, ach co více,
vést mezi lotrama!

Jak by byl ten nejhorší,
ó bože všemohoucí! Líbám ...
To pro tebe, ó hříšníku!
Tvůj Bůh a člověk spolu
sestoupil z nebe chtěje tebe –
zanechaje andělů –
by mohl přivésti k Otci
svou vykoupenou ovci. Líbám ...

Vzpomeň na mne v ráji, Pane,
umučený Ježíši!
V tvojí ruce, ó můj Kriste,
odevzdávám mou duši.
Tvoje hrozná trápení
ať prospějí k pasení! Líbám...

Ach bolestná, ó Maria!
Matko plná bolesti!
Tě žádáme, matko Páně,
pro tvých sedm bolestí,
dej nám smrt Syna tvého
rozjímat dne každého!
Líbám již zvaný kříž,
na něm umřel Pán Ježíš.

Zajímavá je také báseň *Viz člověka, ó vrtkavý, pyšný, marný světe* (I, 46), která má apelující ráz a zároveň opěvuje ukřižování Ježíše Krista.

Viz člověka, ó vrtkavý,
pyšný, marný světe!
Jak od paty až do hlavy
jeho těžká bolest hněte.

Viz člověka zedraného
a metlami po všem těle
jako šarlat červeného,
není na něm místo celé.

Viz člověka, ó člověče!
Jehož jest láska přemohla,
jemu z radosti do pláče
z nebe na zemi pomohla.

Viz člověka bez vší viny
na kříži odsouzeného,
ač má dost od zlých příčiny –
v bolesti trpělivého.

3.5. Velikonoční; Svatodušní; O nejsvětější trojici

Oddíl, který obsahuje velikonoční písně, svatodušní písně a písně o nejsvětější trojici čítá šestnáct skladeb. Nejstarší písní, o které se Kamarýt zmiňuje už v předmluvě, je píseň *Vstalt' jest této chvíle* (I, 54-56), která popisuje zmrtvýchvstání Ježíše Krista a radost nad tímto zázrakem.

Vstalt' jest této chvíle
ctný vykupitel,
Ježíš Kristus mile,
světa spasitel!
Jenž pro hříchy naše on vstáše,
rozpjat na kříži nevinný
náš Bůh jediný.

Když jeho plakaly
smrti ženy ctné,
Marie tu stály
u hrobu truchlé:
anděl, jenž sedieše,
tím spíše
kázal bratřím zvěstovati,
že vstal Bůh z mrtvých.

Z srdečného hlasu
mys alleluja,
tohoto my času,
my alleluja
všickni sezpívejme
a chvalme
spasitele všeho světa,
my aleluja!

Přešlechtná žena
všedši k bratřím v dům,
Máří Magdalena
k ctným apoštolům:

promluví k nim mile
té chvíle,
dějíc poselství andělské:
„Vstal Bůh zajisté.“

Jenžs umřítí ráčil
pro nás, Kriste ctný,
chtě, by se rozpáčil
hříšník všeliký,
vstals z mrtvých s radostí,
z milosti:
popřej nám ctného skonání
i z mrtvých vstání.

Z srdečného hlasu
my alleluja,
tohoto my času,
my alleluja
všichni sezpívejme
a chvalme
spasitele všeho světa,
my alleluja!

Do tohoto oddílu zařadil Kamarýt také některé písně utrakvistické: *Raduj se, všechno stvoření* (I, 56-57), *Prozpěvujemež všickni nyní* (I, 57-58), *Ej, ten silný lev udatný* (II, 58). V písni *Ej, ten silný lev udatný* je opět opěvováno Ježíšovo zmrtvýchvstání.

Ej ten silný lev udatný,
Kristus vstal z mrtvých Pán milý.
Alleluja vesele zpívejme!

Kterého rukou silnou
David znamenal spanilý.
Alleluja vesele zpívejme!

Tot' jest Samson přeudatný,
jenž pobral pekelné brány.
Alleluja vesele zpívejme!

Jakžto vítěz sám hrdinsky
pobil vojsko nepřátelské.
Alleluja vesele zpívejme!

V těchto hodech převeselých,
vítězstvím Kristovým slavných
alleluja vesele zpívejme!

Autorem písně *Svatodušní holubičko* (II, 62-63) je opět Adam Michna z Otradovic. V písni se mluví o pokoji a klidu od válek, na konci písně je provolávána sláva českému národu.

Svatodušní holubičko,
neprodlévej,
u nás si zhotov hnízdečko
a k nám lítej!!

Lítej, lítej, holubičko
všecka bílá!
Ej jak se stkví tvoje líčko,
všeckas milá.

Potopa se utišila,
vody sběhly:
zlost naše se vysušila,
hříchy stekly.

Ach přilítíni s olívovou
ratlestí,
obvesel nás s vinšovanou
zeleností.

Olíva buď potěšení
hříchův našich,
jakož i buď nadělení
arův božích.

Ať nám znamení pokoje
olíva jest,
ať od nás zažene boje
a všecku lest.

Holubička k nám, Čechové,
již již letí;
všecka bílá, bílí lvové,
mějte štěstí!

3.6. O vel. svátosti oltářní; Vroucí láska k Ježíšovi

Tento oddíl obsahuje dvacet devět písní, čtyři z nich jsou obohaceny o Kamarýtův komentář. Příkladem může být píseň *Vítaj, vděčná, vítaj, vzácná* (I, 63-64). V písni se zpívá o milosti, na konci je vyzdvihován český národ, který prosí milost, aby

se od něj neodvracela. Kamarýt přidává k písni komentář: „píseň starých Čechů, kterou zpívali při pozdvihování Těla a Krve Páně“⁵².

Vítaj, vděčná, vítaj, vzácná
milosti z milosti dána,
víro věrných, stůl nebeských,
vejsluho, pocto nás zemských!

Tys ta jádrná oběti,
nebs jádro starých obětí
a čistý beránek boží,
obětovaný na kříži.

Na pravici povýšena,
na oltáři pěstována,
srdci živých přežívání
a spasených zažívání!

Nevěrným ku pohrdání,
protivníkům k přesezení,
k smrti soudu nekajícím,
k záhubě v tebe hřešícím.

Ó zavítaj ty hodně k nám,
nesa svůj sebou život nám,
nesa z hříchův vykoupení,
nesa božské obdaření.

Schráno plná všech milostí
v dary každé věrné duši!
Hodnoť pro tebe pohrdati
ctí, s statkem svět oželeťi.

Toť jest na tě čest vzkládati,
statek i svět k poctě dáti;
s přáteli se v tě schovati,
na protivenství nedbati.

Kterážs tak příznivá, mocná,
sdílná, věrná, k tomu věčná,
ani osob přijímajíc,
žádným v nouzi nezdrhajíc.

Kteráž s námi tolik trpíš,
sbor nevěrných mlče snášíš.
Neopouštěj nás kvůli jim,
aniž dej v moc d'ablům lýtým!

⁵² KAMARÝT, Josef Vlastimil. *České národní duchovní písně: Díl první*. Praha, 1831, s.63.

Ó neostavujž nás Čechův,
rač krmiti u svých prsův,
ať chválu s hýbáním kolem
konáme na věk. Amen.

Zajímavou je také píseň *Vímť já jeden stromeček* (I, 78-82), která je oproti ostatním písním mladší, pochází ze 30. let 17. století. Kamarýt tuto píseň zmiňuje v předmluvě. Píseň vypráví o snu a rozjímání a rekapituluje světský den na základě popisu cesty průběhem dne s různými svatými po boku.

Vímť já jeden stromeček,
jest krásná olíva,
na kterémžto slavíček
velmi sladce zpívá.
Ach kdybych moh vždy seděti
a pod tím stromem slyšeti
hlas toho slavíčka!

Ratolesti toho stromu
vždy se zelenají,
široce na každou stranu
větve rozkládají;
dvanácte vršků ten strom má,
na kterém slavíček sedá,
hlas líbý vydává.

Ten slavíček nejkrásnější,
o kterém já zpívám,
jest Kristus Pán nejmilejší,
jeho slyšet žádám;
neb hlas a řeč jeho milá
po všem světě se rozlívá
a srdce proniká.

Hlas ten jsem jednou uslyšel,
když jsem v lese bloudil,
v tom jsem k té olívě přišel,
pod ní se posadil.
I počal jsem poslouchati,
zpěv ten v srdci rozjímati,
ním jsem se potěšil.

A když duše má zdřímala,
jsouci unavena,
rychle jest se probudila
hlasem Krista Pána.
Když slyšela hlas slavíčka,

slova božího synáčka,
sladkost ucítla.

O půl noci já nezaspím,
s Nikodemem půjdu
a Pána Krista bedlivě
poslouchati budu.
Slavíček ten obyčej má,
že po půl noci zazpívá
veselou písničku.

A svatým Petrem přede dnem
vystoupíme z lodí,
než se maličko ohlédnem –
Pán po vodě chodí!
Podává nám pravé ruky,
nebojme se utonutí,
Pán nás vysvobodí.

Vstanu ráno na svitání,
s Marií pospíším,
zdaž pak slavíčka zpívání
u hrobu uslyším;
nesa v srdci svém vonnou masť,
modlitbu svou chci před něj klást
jednou jej tam uslyším.

Půjdu s kananejskou ženou,
když slunce vychází,
budu volat myslí věrnou –
Pán se již ohlíží!
Hotový jest mne slyšeti,
v mém zármutku potěšiti,
mne sobě neztíží.

S Samaritánkou v poledne
půjdu poslouchati,
u studnice Jakobové
uslyším zpívati
toho slavíčka božského,
Jezu Krista, Pána mého –
což mám víc žádati!

také v nešporní hodinu
s lotrem se obrátím,
v Kristu Pánu Hospodinu
milosti neztratím;
„Jistotně budeš dnešní čas
se mnou těšiti!“

K večeru přijdu s Josefem –
slunce se sklonívá,
tuť jest všecken svět zarmoucen ,
slavíček nezpívá.
Zatím musím oplakati,
smrt Kristovu litovati,
duše má umdlívá.

Večer půjdu do městečka,
Emaus řečeného,
neb mne táhne mysl všecka
jít z světa bídného.
Aj tu celou naději mám,
že na té cestě uhlídám
zase Pána svého.

A když do hospody půjdu,
abych odpočíval,
za to Pána prosit budu,
aby se mnou zůstal.
A když tak maličko pospím,
k hlasu slavíčka procítím
v den soudný, jíst jsem tím.

A zpívej, zpívej, slavíčku!
Přivolej mne k sobě;
probud' ospalou dušičku,
ať slouží po tobě.
Ó Pane Kriste Ježíši!
V hodinku nejposlednější
necht' mi hlas tvůj zazní!

Píseň *Otče náš, milý Pane* (II, 84-85) jmenuje Kopecký jako skladbu, která se zpívá před kázáním i v jeho době.⁵³ Kamarýt přidává ke skladbě komentář: „Tato pěkná píseň, jenž ve všech kostelích od starodávna zpívá se před kázáním, a od mnohých nábožných Čechů také doma před čtením svatého písma má přepěkný nápěv, ducha jejího výborně vyjadřující, a na vznešenost slova Božího každého posluchače srdce připravuje.”⁵⁴

Otče nás, milý Pane!
Dej nám Ducha svatého,
prosíme, ať se stane
pro Krista syna tvého;
ať nás naučí božského

⁵³ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *Komu pěji*. Praha, 1983, s. 21.

⁵⁴ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *České národní duchovní písně: Díl druhý*. Praha, 1832, s. 84.

pravdu zákona znáti,
proroctví falešného
pilně se vystříhati.

Kriste, jenž jsi svým věrným
seslal Ducha svatého,
před věky vyvoleným
od Otce nebeského:
račiž nám této chvíle
téhož Ducha seslati,
ať bychom tebe mile
mohli v slovích poznati.

Ó milý Duše svatý!
Rač naším hostem býti,
jenž jsi v dařích bohatý,
nemeškej k nám přijíti.
Spravujž jazyk k mluvení,
dej nám dobré naučení;
nachyl uši k slyšení,
zapal srdce k věření.

Píseň *Odpochiňte po boji* (II, 86) se dle Kamarýta vztahuje ke dni Dušiček, jak sám píše v úvodu k této písni: „Na den Dušiček, kde každý s modlitbami srdečnými pamatuje na své milé, kteří již jej k Pánu předešli, i také již večer před tímto dnem, zpívá se ve všech domech společně s čeládkou i s dětmi tato písnička.”⁵⁵ V písni se prosí o ochranu, smilování a milost pro nové dušičky, které právě putují do nebe.

Odpochiňte po boji
v pokoji,
všecky věrné dušičky,
království nebeského dědičky.
Na přímluvu své matičky
spasiž, Kriste, své ovčičky,
přijmi je na milost svou,
ať se k tobě dostanou.
Smiluj se nad nimi,
odpusť jim všem viny,
Bože dobrotivý, Kriste Ježíši!

⁵⁵ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *České národní duchovní písně: Díl druhý*. Praha, 1832, s. 86.

Anděle boží, strážce můj (II, 85-86) je skladba, o které se Kamarýt zmiňuje jako o písni, jež je již od útlého věku vštěpována všem dětem: „Hned outlé děti již s modlitbou ranní a večerní obyčejně od matek se učí této písničce.”⁵⁶ Z písni je patrná prosba dítěte k Bohu o spořádaný a bohulibý život a na konci zároveň očekávání odměny v podobě možnosti pobývání v nebeském zámku.

Anděle boží, strážce můj,
rač vždycky být ochránce můj;
mne vždycky říd' a napravuj,
ke všemu dobrému mne vzbuzuj.

Ctnostem svatým mne vyučuj,
ať jsem tak živ, jak chce Bůh můj;
tělo, svět, d'ábla přemáhám,
na tvá vnuknutí pozor dám.

A v tom svatém obcování
ať setrvám do skonání,
po smrti pak v nebi věčně
chválím Boha ustavičně.

3.7. Včas všelikých potřeb obecných

V sedmém oddíle s názvem *Včas všelikých potřeb obecných* se nachází jen osm písni, které se týkají například proseb či děkování za hojnou úrodu, obsažené jsou i prosby za ochranu proti přírodním živlům a dále pak například píseň, která se zpívala v období války.

Za úrodu prosili lidé písni *Ty sám oblaky zdržuješ* (I, 89):

Ty sám oblaky zdržuješ,
sloupy země pohybuješ,
k tvému slovu hrozně hřímá,
led, hrom, pohotově bývá.

Vydáváš všemu potravu,
lidem i dobytku stravu,
když svou rosičku svlažuješ,
zemí k zrostu připravuješ.

Protož tě všickni žádáme,
k tobě srdečně voláme:
Rač ourod zemských chrániti,
živností našich šetřiti.

⁵⁶ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *České národní duchovní písne: Díl druhý*. Praha, 1832, s. 85.

A za hojnou úrodu se děkovalo písní *Halleluja zpívejme* (I, 90-92):

Halleluja zpívejme!
Obilí dozrálo –
veselou píseň pějme,
nebudemť žít málo.
Bůh nám mnoho požehnal.
chvalmež milost jeho!
On znik, on zrůst polím dal,
chvlamež všemocného!

Ne nám, Pane, ó ne nám,
ale jménu tvému
buď čest a dík vroucí vzdán,
jen tobě samému!
My jsme sic zem vzdělali,
tys pak požehnával;
my jsme snopky skládali,
jimžs ty sám zrůst dával.

Nuž teď s věncem kláskovým
pojd'me k Hospodinu,
který zas chlebem novým
obdařil krajinu;
teď snopků prvotiny
k nebesům zdvíhejme
a za chlebné zrostliny
vroucné díky vzdejme.

V Pánu se dnes radujme,
z jeho darů vděčni,
s Davidem poskakujme
s veselkou sváteční.
Bůh nám ty radovánky
milostně přihostil
a naše sprosté stánky
hladu, péče zprostil.

Ne pak jen pro nás samé
svou ruku otvírá;
jsouť mu nuznosti známé,
hlad, jenž chudé svírá.
I na ně pamatoval,
děliv zrnka v klásky,
nás hojně obdaroval,
nuzníků na částky.

Oniť pole nemají
jak ptactvo nebeské,

v chudobě nás žádají
o Živnůstky zemské.
Ó dejmež mile rádi,
co nám Bůh požehnal;
ont' ty zrnka nahradí,
které chudý dostal.

Prosby na ochranu proti přírodním živlům jako jsou blesky, oheň a krupobití se nachází v písni *Ve jménu Boha mocného* (I, 92-94), ve které lidé prosí o ochranu panu Marii a Boha a Ježíše navíc ještě o své zachování. Pokud naopak dlouhou dobu nepršelo, v době sucha si lidé vyprošovali déšť písni *Bože Abrahámů* (II, 87-88), která je původu utrakvistického.⁵⁷ V písni je zdůrazněno, že lidé jsou hříšníci a právě proto prosí Boha, aby svlačil zemi, která jim dává chléb.

Bože Abrahámů,
králi, pane pánů!
Myť prosíme tebe,
dej nám rosu z nebe!
Pane Bože náš!

Uslyš hlasy naše,
jako Eliáše
proroka jsi uslyšel,
hned z nebe déšť přšel –
Pane Bože náš!

Déšť nebesa dejte!
Rosou zalívejte
stromy i zeliny,
louky i dědiny –
Pane Bože náš!

Jen svlačuješ hory
z pokladů svých shůry,
napoj naši zemi,
nebot' žízní velmi,
Pane Bože náš!

Země at' chléb vydá,
by nebyla bída,
nám všem hříšným lidem,
at' nemřeme hladem,
Pane Bože náš!

Ač my nejsme hodni,
hřešíce den po dni,

⁵⁷ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *Komu pěji*. Praha, 1983, s. 22.

prositi od tebe –
učiň sám pro sebe,
Pane Bože náš!

Písni *Odvrát' válečný nepokoj* (II, 88) se prosilo za mír a to jak v čase války, tak i v době ohroženého míru, jak píše Kopecký.⁵⁸ Lidé prosí v písni Boha o pomoc, protože ten jediný může zahnat něco tak velkého a hrozivého jako je válka.

Odvrát' válečný nepokoj,
Bože, zažeň válku i boj;
moc nepřátelskou ztroskotej
a pokojné časy nám dej!

Nebť není Boha jiného
tak mocného a velkého,
kterýž by bojoval za nás,
než ty sám, Pane Bože náš!

3.8. Poutnické; k Panně Marii

Nejrozsáhlejším oddílem čítajícím 77 skladeb je oddíl osmý, písň *Poutnické; k Panně Marii*. Mariánský kultu měl v Kamarýtově době v českém prostředí již dlouhou tradici a sám Kamarýt byl knězem v Klokotech, tedy na mariánském putovním místě.

Mariánský kult je v katolické církvi považován za nejvýznamnější zbožnou úctu, jedná se o úctu k matce Ježíše Krista, Panně Marii. Důvod, proč byl mariánský kult tak oblíbený i mezi světským lidem, je možno spatřovat v Mariině přímluvě za Ježíše Krista, která mohla být právě pro prostý lid nejlépe pochopitelná a také osobně uplatnitelná.⁵⁹

Do této kategorie zařadil Kamarýt i některé písň, které vznikaly v jeho současné době. Jedná se o písň od klatovského měšťana Sládečka, například písň *Strašlivě tu kolem vlny bouřejí* (II, 121-123). Kamarýt zkrátil původní originální verzi pouze na pět slok a původně poslední šestou sloku zařadil jako další číslo osmého oddílu, jako písň *Plesejte!* (II, 124). Kopecký udává, že „Sládečkova písň zpracovává

⁵⁸ Tamtéž

⁵⁹ FRANZEN, August. *Malé dějiny církve*. Kostelní Vydří, 2006, s. 95.

převážení poutníků po Dunaji do štýrského poutního místa Mariazell.⁶⁰ V písni je vykreslena atmosféra na lodi v době strašlivé bouře, během které se poutníci modlí a prosí Boha o šťastný návrat domů. V poslední sloce je pak vyjádřena radost poutníků z přežití přírodní pohromy.

Strašlivě tu kolem
vlny bouřejí,
strašlivě z obou stran
o břeh rážejí –
ode dna to hučí silně,
tu je hluboko;
vítr hučí, na břeh sáhá
voda vysoko.

V těle srdce trne,
duch nám se krátí:
Bože, ať ty vlny loďku nezvrátí!
Hvězdo nebes, ó Maria,
nedej zahynout;
pomoz, sice nás pohltí
tento hrozný proud!

Naše ženy milé
jsme opustili,
dejž, by této chvíle
za nás prosily;
děti smutně doma sedí,
po nás vzdychají,
dychtivě nás bratří, sestry
očekávají.
Popros, ó Maria,
Ježíše za nás,
bychom s domácimi
shledali se zas!
Ježíš na tvou žádost v Káni vodu proměnil,
popros jako tenkrát jeho,
by nás zastínil.

Sama, matko milí,
ty nás provázej!
A dokud plaveme,
 pryč neodcházej;
vyslyš hlas náš pronikavý,
hlas náš prosící!
A tvým svatým ostříháním
potěš slzící!

⁶⁰ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *Komu pěji*. Praha, 1983, s. 23.

(Po šťastném přeplavení :)

Plesejte! Maria
nás ochránila,
a již k břehu loďka
se upevnila.
Halleluja! Sláva Bohu!
Sláva nejvyšší!
Neb když nouze je největší,
on jest nejbližší.

Do tohoto oddílu jsou zařazeny i další Sládečkovy písně: *Pod tvůj plášť utíkáme, ó přemocná paní* (I, 125-126), která má stejnou tematiku jako výše jmenovaná báseň *Strašlivě tu kolem vlny bouřejí*. Tematiku a atmosféru poutí pak popisují i básně *Vstaňte, poutníčkové* (II, 123-125) a *Radostí plesejte* (II, 125-128). První píseň děkuje Bohu po šťastném noclehu v houštinách pod širým nebem, druhá je jednou z písní vztahujících se k posvátným místům, kolem nichž poutníci procházeli.

Radostí plesejte,
milí poutníci,
a slušně děkujte
Svaté Trojici,
že jsme všichni tento čas,
shledali se tady zas –
vzdejme čest a chválu
Svaté Trojici,
připravme k pokání
srdce kající.

Ve trojích osobách
jediný je Bůh,
Otec náš stvořitel,
Syn, a svatý Duch;
Sny, ten jest náš spasitel,
Duch svatý posvětitel.
Vzdejme ...

Bůh nás z čisté látky
k životu stvořil,
ale hříchem život
nám odjatý byl;
Tu zas Bůh se smiloval,
v oběť pro nás Syna dal –
vzdejme ...

A abychom stále
v dobrém trvali,
Otec se Synem nám
Ducha seslali;
Ten nám síly dodává,
od zlého vystřihává –
vzdejme ...

Andělé nebeští,
Serafínové,
a blahoslavení
arciotcové
haleluja zpívají,
čest Trojici vzdávají –
vzdejme ...

Plesáním se třesou
hory lesnaté,
chválu Bohu nesou
louky travnaté;
Když je Bůh přiodívá,
ráno rosou zalévá –
vzdejme ...

Vísky a zahrady,
rolí, štěpnice,
listnaté stromové,
horní vinice
kloní se a plesají,
s námi chválu vzdávají.
Vzdejme ...

Kvítkové spanilí,
útlé byliny,
jenžto ozdobují
mez a lučiny –
šepci také pomalu
s námi Bohu pochvalu
vzdejme ...

Povětrí a vody,
ohně žíznící,
houkají a syčí
chválu Trojici;
Ji chválí mrtvá země,
lidé a každé plémě.
Vzdejme ...

Velebíc se zdvihá
ptactvo k nebesům,
chválíc zvěř se žere
od plání k lesům;
V každém městě, vesnici,
čest se vzdává Trojici.
Vzdejme ...

Plesejte radostí
i vy poutníci!
Srdečně děkujte
Svaté Trojici!
Skrze ni jste tento čas
zde se shromáždili zas –
vzdejme ...

Výše uvedenou píseň, *Radostí plesejte*, uvádí Kamarýt slovy: „Kdož na své nábožné cestě k nějakému povědomému kostelu nebo k posvátným kapličkám, nebo ke křížům přijíti mají, tedy hned píseň o témž nanotují, a zpívati počnou, co ty posvátné památky znamenají. Z toho opět souditi, jak mnoho a jak rozličných písní na snadu míti musí.”⁶¹ A na konci dodává komentář: „Co národů a sborů putuje k Marii Celenské, tuším že od žádného lidu velebnější a srdečnější písně na těch Katauských horách u sv. Trojice se nerozléhalo, leč ještě Slováci zase nám podobných zazpívají.”⁶² Kamarýt tedy píseň *Radostí plesejte* považuje za nejlepší ze všech „svatocelenských” písní.

Tím, že Kamarýt zařadil do svého díla i Sládečkovy písně se tedy částečně odvrátil od záměru otisknout lidové či zlidovělé písně a najednou vlastně sám napomáhal rozšířit „starší kancionálovou poezii o novou poezii mimokancionálovou.”⁶³

Do tohoto oddílu zařazuje Kamarýt i několik písní kramářských, které v teorii odmítal, ovšem v tomto případě z hlediska se mu díky jejich vyznění hodilo tyto písně zařadit mezi písně uveřejňované ve zpěvnících. Mezi kramářské písně patří například píseň *V tomto letním čase* (I, 101-102) či *Na vranovské hoře* (I, 123-124). Píseň *V tomto letním čase* vyznívá spíše meditativně a věnuje se tématu samostatné procházky v lese v době tíživé osobní situace. Druhá píseň, *Na vranovské hoře*, hovoří o výstavbě kláštera na počest Panny Marie.

⁶¹ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *České národní duchovní písně: Díl druhý*. Praha, 1832, s. 125.

⁶² KAMARÝT, Josef Vlastimil. *České národní duchovní písně: Díl druhý*. Praha, 1832, s. 128.

⁶³ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *Komu pějí*. Praha, 1983, s. 23.

V tomto letním čase

V tomto letním čase
projdu se po lese,
bych ztrápenému srdci
moh učinit útěchy,
obveseliti se.

Neb všeliké ptactvo
v létě zpívá všecko.
Divné hlasy tu slyším!
Do lesů se dál pustím,
vím, že se potěším.

Ej, slyším jednoho
ptáčka maličkého,
který přepěkně zpívá,
líbezný hlas vydává:
„Zdráva buď, Maria!“

S velkým radováním
po tobě se sháním;
chci jej dnes uviděti,
líbezný hlas slyšet:
„Zdráva buď, Maria!“

Na vranovské hoře

Na vranovské hoře
růže kvete
jak v zimě, tak z jara,
též i v létě;
jest krásná, spanilá –
to Panna Maria.
Touží naše srdce,
a to po Mastičce;
sem poběhněte.

Markrabě moravský
sám sem přijel,
aby se, Maria,
tobě klaněl.
Z jeho poručení
bylo založeno
toto místo svaté,
neb jinde zajisté
anděl nedal jim.

Když zedníci klášter
stavět měli,
andělové všecko
sem nosili,
kamení i dříví,
a to noční chvíli,
kdežto po tu chvíli
spatření jsou nyní –
jsou malováni.

Další písně, které je v tomto oddíle možno nalézt, jsou epické skladby, které reprezentují žánr legendy. Jedná se například o píseň *Lužníci u Tábora* (I, 105-108), která se přímo vztahuje ke Kamarýtovu působišti, Klokotům. Další legendistické písně jsou *Ve jménu tvém nejsvětějším* (II, 130-134) nebo *Kdo chce jíti a spatřiti* (II, 107-108). V písni se vypráví příběh Alberta z Kolovratu a jeho manželky, jimž se zdál sen, ve kterém zlatá nit označila místo výstavby budoucího kláštera Panny Marie.

Kdo chce jíti a spatřiti
přehluboké údolí,
uhlídá tam nad Příbramí
kostel a klášter stojí,
kdežto někdy v tvé cti, chvále
Maria si zvolila,
by tam na vysoké paušiti
velebena byla.

Bývala tam na tom místě
zahrada přerozkošná;
Byl Albert Pán z Kolovratu,
jeho paní nábožná.
Zdálo se jim v noci ve snu,
aby mi do zahrady,
že tam najdou nitku zlatou,
byli tomu hned rádi.

Tak se zdálo, tak se stalo –
ráno hnekdy hledali,
nitkou místo obtažené
s radostí svou viděli.
Hned v tom místě, věř mi jistě,
chrám boží založili,
po čase Matičky Boží
sochu tam postavili.

Velký Kamarytův zájem především v oblasti komentářů je kladen na píseň *Pozdvihněte oči vaše, Marie milovníci* (II, 123-124). Na začátek uvádí, při jaké příležitosti byla píseň zpívána: „Přijdouce na místo, kde se ponejprv žádoucí chrám jako Chanán očím ukáže, poklekne celý sbor, líbá vroucně to místo, na němž první nebeské potěšení ním se zablesklo ve třpytících báních, pod nimiž trůnuje ta Nejmilovanější v obrazu zázračném. Radostí slzíce zpívají tuto píseň.”⁶⁴ A na konci dodává: „Na těchto místech také posledně a smutně se loučí, klesající a líbající opět zemi, a sem náleží nejvíce píseň tak nazvaná Loučení. - S jakou radostí, s jakou žalostí jsem já v dětských létech na takovémto místě plakával! - “Aestnabat affectus pietatis, et currebant mihi lacrymae et bene mihi erat in eis. (S. Aug. o zpěvu církevním). Nedivme se lidu, dí duše - dítěti srdečnému.”⁶⁵

Pozdvihněte oči vaše,
Marie milující,
uhlídáte dobrovodské
královny residenci.
Již se očím ukazuje,
co dávno srdce vinšuje,
mariánské obydlí,
v němž Maria Boží bydlí.

Před tvým chrámem, ó Maria;
na kolena padáme,
a slzavýma očima
první Zdravas skládáme.
Jdem co k slepici kuřátka,
neb naše rozmilá matka;
nás nehodných se ujmi,
u pod plášť svůj nás přijmi.

Učiň nás, matičko, hodné
před tvůj trůn přestoupiti,
a nechtěj tvář milostivou
od dětí odvrátiti;
od nás, třech jdeme k tobě,
chtějíc postěžovat tobě,
nachyl mateřské uši
k žádosti, prosbě naší.

⁶⁴ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *České národní duchovní písně: Díl druhý*. Praha, 1832, s. 123.

⁶⁵ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *České národní duchovní písně: Díl druhý*. Praha, 1832, s. 124.

Zajímavá je také skladba *Bože můj, polituj* (II, 116-117), která se dle Kopeckého „vyznačuje horoucím citem a uměleckými postupy i obrazy, z nichž některé se objevují v pozdější literatuře, kde jsou zpravidla pokládány za originální.“⁶⁶ Počáteční část této skladby se totiž nápadně podobá veršům Karla Jaromíra Erbena ve sbírce *Kytice* a básni *Svatební košile*. Každá báseň ale užívá tohoto motivu v jiném smyslu. U Kamarýta se v básni popisuje smutek nad úmrtími v rodině, ze kterého může pomoci pouze jejich opětovné setkání v nebi. V Erbenově *Svatební košili* slouží část básně především k dokreslení situace a rodinného zázemí, ze kterého pochází hlavní hrdinka balady.

Bože můj! Polituj,
kde je můj tatíček?
Již na něm vyrůstá,
zelený trávníček.
Maria! Polituj,
kde je matička má?
Spí tam v tmavém hrobě,
již se ji víc nezdá.

Kdyby bylo možné,
a bylo v mé moci
špendlíkem vyhrabat,
hrabal bych dnem i nocí:
když to možné není,
můj Kriste nejvyšší,
tobě se poroučím,
můj drahý Ježíši!

Zelená travička,
krásné kvítky kvetou,
na mojim bratříčku,
nad milou sestřičkou.
Kde jsou mí přátelé?
Kde kmotr? Kde strýček?
Již na ně zavolal
dávno malý sýček.

Tebe my, Maria,
za přímluvce máme,
zjednej nám všem nebe,
ať se tam ohledáme.
Tam najdeme tatíčka,
tam najdeme matičku,
s nimi tě budeme ctít,
nebeský tatíčku!

⁶⁶ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *Komu pěji*. Praha, 1983, s. 24.

Část Erbenovy básně:
„Žel bohu, kde můj tatíček?
Již na něm roste trávníček!
Žel bohu, kde má matička?
Tam leží - podle tatíčka!
Sestra do roka nežila,
bratra mi koule zabila.”⁶⁷

3.9. K českým patronům

Předposlední oddíl Kamarýtových *Duchovních písní* čítá dvacet šest písní. Mezi písně *K českým patronům* zařadil i nejstarší českou duchovní píseň, *Hospodine, pomiluj ny* (I, 140), kterou označuje jako „píseň sv. Vojtěcha”⁶⁸. Další starobyloou písní, kterou Kamarýt do tohoto oddílu zařadil je *Svatý Václave* (I, 139-140).

K této písni, jež Kamarýt označuje jako pro národ velmi cenou, a která se podle něj zpívá v dobách největšího nebezpečí, uvádí několik komentářů. Do úvodní předmluvy pro celý první díl *Duchovních písní* zahrnuje i výše jmenovanou píseň *Hospodine, pomiluj ny*. „Píseň Svatý Václave, vývodo České země Ferdinand III. velmi sobě oblíboval, kdykoli na hradě Pražském, když se v kostele sv. Víta zpívala, přítomen byl, s lidem tak srdečně a hlasitě ji zpíval, že ho mezi všemi ostatními slyšeti bylo. Mnozí upřímní Čechové nelitujíce nákladův hojnými platy při mnohých kostelích to způsobili, aby ta píseň při službách božích, aneb kdykoli se příležitost udá, zpívána byla, což se také až potud stává; i v domích i po cestách, jako tenkrát bývalo, ještě se zpívá. Předkové naši, dřív než se počali s nepřitelem potýkati, píseň sv. Vojtěcha *Hospodine, pomiluj ny* zpívali a mnohá vítězství obdrželi; kterážto píseň když se od jednoho zpívá (praví Beckovský z něhož toto uvádím), ačkoli velmi zdá se býti sprostá a její nota uším nelíbá, nicméně když se všemi hlasy náležitě sezpívá, jistě člověk pozorující, zvlášť srdce měkkého, sotva se od slz zdržeti může, jakž se to od mnohých vskutku shledalo v kapli sv. Vojtěcha na hradě pražském, když ta píseň od choralistův dle každodenního obyčeje tam se zpívala, i dosavad zpívá, a všude po krajích.” Kamarýt tedy poukazuje na dlouho tradici obou písní a jejich hluboké národní ukotvení.

Samotnou píseň *Svatý Václave* pak na začátek před jejím uvedením popisuje: „Píseň starobylá k sv. Václavu. Jak původně čili vlastně zní, jak vyndaná jest v Starob. Sklád. od p. Hanky; zde ji kladu právě tak, jak nyní od našeho lidu se zpívá. Na tu píseň jakož i na píseň sv. Vojtěcha, kterou tu připravuji, národ velikou cenu klade. V těch

⁶⁷ ERBEN, Karel Jaromír. *Kytice*. Ostrava, 2001, s. 35.

⁶⁸ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *České národní duchovní písně: Díl první*. Praha, 1831, s. vi.

nejnebezpečnějších časech bývají s největší důvěrností zpívány, ano jsou kostely, u nichž na to založená fundace, aby se každoročně zpívaly. Čte se v našich kronikách, že Čechové zpíváním písně sv. Vojtěcha celá nepřátelská vojska zaháněli a moci pozbavili. Podobnou píseň na tu samou notu máme také ke sv. Prokopu, jen že novější.”⁶⁹ Kamarýt tak ospravedlňuje výkyvy v textu písně oproti Hankově verzi tím, že jeho text vychází přímo ze soudobého lidového zpěvu.

Svatý Václave!
Vejvodo České země,
kníže náš, pros za nás Boha,
svatého Ducha, Kriste eleison.

Ty jsi dědi České země,
rozpomeň se na své plémě.
Nedej zahynouti nám i budoucím,
svatý Václave! Kriste eleison.

Pomoci my tvé žádáme,
smiluj se nad námi!
Utěš smutné, zažeň vše zlé,
svatý Václave! Kriste eleison.

Maria, matko žádoucí!
Tys královna všemohoucí,
prosiž za ny, za křesťany,
svého syna Hospodina, Kriste eleison.

Všickni svatí za nás proste,
zahynouti nám nedejte!
Svatý Víte, svatý Norberte!
Svatý Zigmunde, svatý Prokope!
Svatý Vojtěše, svatý Václave!
Svatá Lidmilo, Kriste eleison.

Bohu Otci chávlu vzdejme,
svatým křížem se žehnejme:
Ve jméno Otce i Syna jeho
i Ducha svatého, Kriste eleison.

Svatý Václav jako patron české země se objevuje ještě v dalších třech písních. Nejzajímavější je skladba *Když let osm set bylo* (II, 149-151), která opěvuje katolickou víru knížete Václava a jeho bohubilý život.

⁶⁹ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *České národní duchovní písně: Díl první*. Praha, 1831, s. 139.

Když let osm set bylo
čtyry devadesát,
v Čechách se vyjasnilo,
počalo vše plesat.
Svlažená rosou boží
vydala země květ,
dostala z nebe zboží,
zaradoval se svět.

Květ ten svatý Václav byl,
vyrost z kmene Krista;
všemu světu divný byl,
nedal zlému místa.
Květná ovoce nosil
víry katolické,
nepravosti udusil
ve vlasti pohanské.

Byl lidem, Bohu milý
i svatým andělům,
jehož vždycky bránili
proti nepřátelům;
ctnosti svaté miloval,
stkvěl se pobožností,
mši svatou obliboval
s velikou vroucností.

Milovník chudých lidí
byl živý i mrtvý;
jak se v kronikách vidí,
žádnému škodlivý.
Obcházel chrámy v noci
bosýma nohama,
božské hledal pomocí
v kostele i doma.

Kostelův katolických
vystavěl jest mnoho,
zanechaje pomp světských
chválil Boha svého.
Kříž na čele zlatý měl,
když ho císař viděl;
anděly vůdce jest měl,
jakž císař pověděl.

Po čemž císař poklonu
velkou mu učinil,
posadiv se na svém trůnu,
sám se níž posadil.
Tak slouhy své miluje

Pán Bůh všemohoucí,
dary je obdařuje,
aby byli stkvoucí.

Dalším svatým, který je zmiňován v tomto oddíle, je svatý Vojtěch. Kromě písně *Hospodine, pomiluj ny* označuje Kamarýt jako píseň „o svatém Vojtěchu“⁷⁰ i skladbu *Velikou dnes slavnost máme* (II, 152-153). Píseň opěvuje svatého Vojtěcha jako příkladného biskupa a učitele.

Velikou dnes slavnost máme,
když sobě připomínáme
biskupa velmi slavného,
totiž Vojtěcha svatého.

Ten byl muž veliké ctnosti,
stkvěl se obzvláštní svatostí,
byl příkladem svatých biskupů,
učitel mnohých zástupů.

Jsa dobrý pastýř ovcí svých,
Čechů tehdáž zpohanilých,
pro ctnost a pravdu v své vlasti
snášel mnohé těžké strasti.

Naposledy když to poznal,
že by darmo pracoval,
vyšed z Čech odšel do Říma,
na pouť nohama bosýma.

V tom čase, jakž on odešel,
déšť v České zemi nepršel,
až i z toho hlad byl v zemi
a mnoho bíd mezi všemi.

Pročež do Říma poslali
a za Vojtěcha žádali;
vyžádavše jej pojali
a s ním do Čech přibrali.

Kdežto na Zelené Hoře,
modle se Vojtěch v pokoře,
hned vyprosil déšť žádoucí,
déšť hned přšel božskou mocí.

⁷⁰ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *České národní duchovní písně: Díl druhý*. Praha, 1832, s. 152.

V písni *Svatý Vít na těle, na cti* (I, 141-142) se vypravuje příběh svatého Víta a jeho svatost.

Svatý Vít na těle, na cti,
mládenec v letech třinácti,
trpěl ro Krista Pána,
přemoh Diokleciána.

Otec skrz těla líbosti
chtěl jej přivábiti k zlosti.
však nic nemoh svést jiného,
než že pozbyl zraku svého.

Neb jak dal syna zavřiti,
chtě ho v pokoji zmučiti,
oslepl uzřev anděly,
jenž se u syna stavěli.

pak že nechtěl modly ctíti,
kázal jej císař trápiti
mukami přebolestnými,
až jej zamordoval jimi.

Potom jeho svaté tělo
náležitý pohřeb mělo.
To nyní Pražané mají,
s pobožností je ctívají.

V dalších písních je opěvován například Jan Nepomucký či svatý Josef jako patron sirotků v písni *Cestu mám před sebou* (II, 140-143). Při výběru písni do oddílu *K českým patronům* neopomněl Kamarýt ani slovanské věrozvěsty Cyrila a Metoděje, kteří jsou velebeni v písni *Svatí Crho a Strachoto* (I, 142-143).

Svatí Crho a Strachoto!
Naši patronové!
Svatých biskupův ozdobo,
naši zástupcové!
Orodujte, orodujte za nás,
svatí otcové!

Z východních krajin jste přišli
do země Moravské;
nám jste známé učinili

učení křesťanské!
Orodujte, orodujte za nás,
svatí otcové!

vy jste nás v Kristu zplodili,
ó otcové svatí!
Víře křesťanské učili,
dali Boha znáti.
Orodujte, orodujte za nás
svatí otcové!

Ó milí svatí otcové,
na nás vzpomínejte;
ač jsme nehodní synové,
však se k nám vždy znejte!
Orodujte, orodujte za nás,
svatí otcové!

Od moru, hladu, rozbroje
nás vždy ostříhejte;
radost svatého pokoje
pro nás vyžádejte!
Orodujte, orodujte za nás,
svatí otcové!

3.10. Obecné

Do posledního oddílu s názvem *Obecné* zařadil Kamarýt celkem sedmnáct písní. Jedná se o písně z utrakvistického prostředí, například *Pane, přispěj k mé pomoci* (I, 151-152). Jiné písně jsou téměř současné, jako kupříkladu i píseň *Přeušlechtilé manželstvo* (II, 166-168), která pochází z oblasti Slezska a pravděpodobně se zpívala na venkovských svatbách, kde ji Kamarýt odposlechl, jak sám uvádí: „Při vesnických svatbách, dřív než po hodování jiné obyčeje a veselosti počnou, zpívávají píseň velmi dlouhou „o jednom mládenci Theofilovi, na jehožto svatbě anděl Rafael byl a kterak od něho zase k rozkošem Božským jsa pozván tři sta padesát let tam jest byl,” pak u mnohých se přidává následující píseň „o manželství” nejvíce však bývá tato samotná ode všech svatebčanů zpívána.”⁷¹

Přeušlechtilé manželství
hned v ráji vštípeno,
aby z něho plodu množství
bylo vyvedeno;
naplnění kůru toho
místo anděla strhlého
Bohem nařízeno.

⁷¹ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *České národní duchovní písně: Díl první*. Praha, 1831, s. 152.

Když jest Bůh Noe v korábu
měl s syny zavřítí,
kázal každému v tu dobu
i manželku vzítí.
Smilstvo potopou vyhladil,
manželství čisté ohradil,
chtě svět rozmnožití.

Izák posla důvěrného,
když se měl ženiti,
poslal do přátelství svého,
panny namlouvati:
Bůh mu zdařil cestu šťastnou,
přivezl Rebeku krásnou
k manželskému snětí.

Jakub svou milou Rachel
třinácte let sloužil,
v krátkosti mu ten čas míjel,
po rodině toužil;
dvanáctero pokolení
zplozeno v jeho semeni,
Israel rozmnožil.

První div Ježíš učinil
v Káni Galilejské,
když vodu v víno proměnil
na svatbě manželské;
v přítomnosti hodovníkův
i svých milých učedníkův
k přímluvě mateřské.

Když měl hádku v Saducei,
Kristus Pán jim mluvil:
Co Bůh svým závazkem spojí,
člověk by nedělil.
Člověk opustí rodiče
a připojí se k manželce,
loučení zastavil.

Manželstvo za sedmou svátostí
v církvi vyzdviženo,
aby to křesťanům v známost
bylo uvedeno:
že má Bůh v tom zalíbení,
když jsou řádně potvrzeni
ode kněze svého.

Mají-li kdy nedostatek,
necht' si nezoufají,
v pokrmu, v oděvu zmatek –
ať v Boha doufají.
On z vody víno učiní,
zármutek v radost promění
mimo jich naději.

Kteří v stav svatý manželský
poctivě vstupují,
takoví hostí nebeské
při svém sňatku mají.
Bůh Otec se při nich sází,
Kristus Pán u nich prochází,
Duch svatý je spojí.

Takoví manželé dítky
vůkol stolu svého
spatří jako krásné kvítky,
vše z daru božího.
Jméno jejich nepomine,
pokud nebe, země stane,
až do dne soudného.

Ó Kriste, ženichu slavný
nevěsty své krásné,
dejž, ať máme lampy jasné,
když se pokřik stane.
Přijmi nás na svatbu věčnou,
než zavřeš bránu nebeskou,
amen, ať se stane!

V písni se dokládá důležitost manželství na základě biblických příběhů, píseň vrcholí připomínkou, že k manželství patří i hádky a člověk se s nimi musí vypořádat, protože „co Bůh svým závazkem spojí, člověk by nedělil.”⁷² Na první místo se zde staví láska k Bohu, který může lidem pomoci v jejich těžkostech a za jejich bohulibé chování jim kromě radosti může nadělit i děti.

V tomto oddíle také Kamarýt uvádí krásnou píseň „prostořečnou O české zemi”⁷³ s incipitem *Dejž Bůh pokoj, milá česká země* (I, 153-154). Tato píseň nejprve nařiká nad úpadkem české země, záhy ale nalézá východisko u poddaných, kteří pracují pro její blaho a přeje jim požehnání a dostatek jídla a vláhy.

⁷² KAMARÝT, Josef Vlastimil. *České národní duchovní písně: Díl druhý*. Praha, 1832, s. 167.

⁷³ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *České národní duchovní písně: Díl první*. Praha, 1831, s. 153.

Dejž Bůh pokoj, milá česká země!
bylas někdy Bohu milé plémě,
již jest v tobě nevěra,
kam se poděla pokora,
co prve v tobě bydlela?

Kdežkoli krásná města, městečka –
ochraňuj vás mocná ruka božská!
Pokoj svatý buď s vámi,
a dej nám požehnání
Pán bůh, který je s námi.

O, kdež jsi ty, spravedlnosti milá?
Takéli se tebe kdo je chudý dovolá?
Milý národe český!
Kdes poděl cennosti všecky,
že trpíš mnohé neřesti?

Probud'te se všichni čeští páni!
Dejž vám Pán bůh svaté požehnání,
lid chudý zastávejte,
poddané své milujte,
nad nimi ruku svou držte!

Pán vás chraň, vy robotní sedláci!
Kteří v polích konáte svou práci;
Dům váš buď požehnaný,
dobytek rozmnožený,
i všecko, co jest na poli.

K písni *Kdož ochrany Nejvyššího* (I, 144-146), jež vznikla v prostředí českobratrském v době po polovině 16. století a je parafrází na biblický žalm 91, se Kamarýt vyjadřuje „obdivně a v souvislosti s jejím výrazným motivem připomíná lidové povídky s motivem zázračného zachránění hrdiny”⁷⁴. „Nebude snad vzdělaného národu, jemuž by tento žalm přeložen a oblíben nebyl, a takt' jest i nám, ano i povídek mezi lidem jest, jak prý Bůh tolikráté zázračným rytířem, neb způsobeným oděním člověka mnohého od lotrů, od lité zvěři a jiného nebezpečenství zachoval. - Ale prohodí kdo: Což Davidovy žalmy také mezi české národní písně náležejí? V tom smyslu ne,

⁷⁴ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *Komu pěji*. Praha, 1983, s. 27.

jako by v národu českém byly znikly, ale že v srdce naše velnuly mnohé z nich tak, že ono je za částku života svého pokládá.⁷⁵

Na konci prvního dílu tak Kamarýt právě v tomto odstavci v poznámce pod čarou vyjadřuje své pojetí lidovosti, tedy že národní lidovou tvorbu pro něj nepředstavují pouze písně původem české, ale právě i písně, se kterými se český národ v průběhu let nějakým způsobem sžil a pokládá je za část svého života.

⁷⁵ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *České národní duchovní písně: Díl první*. Praha, 1831, s. 144.

Závěr

Josef Vlastimil Kamarýt zasvětil část svého života sběru lidových duchovních i světských písní. Výběr sesbíraných duchovních písní podrobil důkladné kritice a nechal je v letech 1831 a 1832 vydat ve dvou dílech jako *České národní duchovní písně*.

Do svého výboru duchovních písní zařadil Kamarýt velmi pestrý soubor skladeb, ve kterých se zrcadlí obraz lidové kultury jeho doby. Skladby obsažené v knihách se liší původem i dobou vzniku, avšak představují reprezentativní vzorek národní ústní lidové tradice. Kamarýt se rozhodl na základě jejich podobných znaků písně rozdělit do deseti oddílů, které zpřehledňují orientaci v písních a zároveň pomáhají čtenáři k pochopení jejich podstaty.

V Kamarýtových *Duchovních písních* je obsaženo mnoho různorodých duchovních písní často i s komentáři při jaké příležitosti se tyto písně zpívaly. Knihami svých písní Kamarýt obohacuje českou kulturu a velmi výraznou literární složku, která byla tím nejlepším, co mohl ve své době z oblasti, kterou si vybral, uveřejnit. Kamarýtova tvorba je tedy neprávem opomíjena a zasloužila by si větší pozornosti jak ze strany odborníků, tak ze strany široké veřejnosti. Je s podivem, že doposud nebyla vydána žádná jeho monografie a mnoho z jeho díla ještě stále čeká na vydání.

Seznam použité literatury a zdrojů

Tištěné zdroje:

CÍFKA, Stanislav a kolektiv. *Jihočeská vlastivěda řada A: Literatura - divadlo*. České Budějovice, 1984. Jihočeská vlastivěda.

ERBEN, Karel Jaromír. *Kytice*. Ostrava, 2001.

FRANZEN, August. *Malé dějiny církve*. Kostelní Vydří, 2006.

KAMARÝT, Josef Vlastimil. *České národní duchovní písně: Díl druhý*. Praha, 1832.

KAMARÝT, Josef Vlastimil. *České národní duchovní písně: Díl první*. Praha, 1831.

KAMARÝT, Josef Vlastimil. *Komu pěji*. Praha, 1983.

KARAFIÁT, Jan. *Broučci*. Praha, 1968.

KOPECKÝ, Milan. *Nic stálého přítomného: K literárnímu baroku*. Brno, 1999.

LEHÁR, Jan, Alexandr STICH, Jaroslava JANÁČKOVÁ a Jiří HOLÝ. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha, 2004.

Lexikon české literatury 2/II K-L: osobnosti, díla, instituce. Praha, 1993.

Elektronické zdroje:

Veselé vánoční hody. *Vira.cz, křesťanství.cz* [online]. [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <http://www.vira.cz/Texty/Knihovna/Vesele-vanocni-hody.html>